

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра корпоративних фінансів і контролінгу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Корпоративні фінанси»
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: Очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «**Фінансове забезпечення розвитку аграрного бізнесу в Україні**»
здобувача Рудницького Віталія Миколайовича

Науковий керівник: к.е.н. доцент Шаховалова Єлизавета
Олегівна

**Робота допущена до захисту перед
екзаменаційною комісією з атестації здобувачів
вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри корпоративних фінансів і контролінгу:
професор, д.е.н. Терещенко Олег Олександрович

Київ 2024

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 61 сторінку, 8 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел з 25 найменувань, 3 додатки.

«Фінансове забезпечення розвитку аграрного бізнесу в Україні»

Об'єктом дослідження є процес фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів оцінки стану ефективності фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств та розробка пропозицій щодо його оптимізації.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – полягає у визначенні оптимальних шляхів фінансування розвитку аграрного бізнесу в Україні, що дозволить підвищити його конкурентоспроможність та стійкість. Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- охарактеризувати теорії та методики фінансування аграрних підприємств: світовий досвід та українські реалії;
- визначити роль фінансових інструментів у стимулюванні розвитку аграрного сектору;
- описати сучасний стан аграрного сектора в Україні;
- дослідити фінансово-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- провести оцінку ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Кернел Трейд»;
- вивчити проблеми та перспективи фінансування в ТОВ «Кернел Трейд»: аналіз ризиків і можливостей;
- з'ясувати перспективи використання інноваційних інструментів залучення капіталу та роль державної підтримки в фінансовому забезпеченні розвитку аграрних підприємств в Україні;
- навести рекомендації з удосконалення фінансових стратегій розвитку ТОВ «Кернел Трейд».

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення роботи полягає у можливості застосуванні його результатів для підвищення ефективності системи управління витратами на ТОВ "Кернел Трейд " та розробки рекомендацій, які можуть бути використані на інших підприємствах подібної сфери діяльності.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: фінансове забезпечення, аграрний бізнес, оцінка ефективності, фінансові інструменти, фінансові ресурси

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	7
1.1. Теорії та методики фінансування аграрних підприємств: світовий досвід та українські реалії	7
1.2. Роль фінансових інструментів у стимулюванні розвитку аграрного сектору	10
1.3. Сучасний стан аграрного сектору в Україні.....	14
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «КЕРНЕЛ ТРЕЙД»).....	19
2.1. Фінансово-економічна характеристика досліджуваного підприємства ...	19
2.2. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Кернел Трейд»	35
2.3. Проблеми та перспективи фінансування в ТОВ «Кернел Трейд»: аналіз ризиків і можливостей	39
РОЗДІЛ 3 ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	44
3.1. Перспективи використання інноваційних інструментів залучення капіталу та роль державної підтримки в фінансовому забезпеченні розвитку аграрних підприємств в Україні	44
3.2. Рекомендації з удосконалення фінансових стратегій розвитку ТОВ «Кернел Трейд»	48
ВИСНОВКИ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Сучасний світовий економічний порядок ставить перед аграрним сектором України низку серйозних викликів, серед яких особливо виділяються потреби в модернізації, інноваціях та ефективному фінансуванні. Аграрний сектор, будучи однією з локомотивних галузей національної економіки, вимагає глибокого аналізу й оцінки сучасних фінансових механізмів, що дозволяють забезпечити його сталий розвиток. З огляду на це, тема фінансового забезпечення розвитку аграрного бізнесу в Україні набуває особливої актуальності. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю оптимізації фінансових стратегій аграрних підприємств, забезпеченням їх стійкості та здатності адаптуватися до змінних умов господарювання.

Актуальність дослідження. Аграрний сектор України займає стратегічне місце у економіці країни, сприяючи експортній діяльності та забезпечуючи продовольчу безпеку. З огляду на високу частку ВВП, яку формує аграрний сектор, оптимізація фінансування цієї галузі видається не тільки доцільною, але й необхідною. Сучасні виклики, такі як глобалізація ринків, зміна клімату, війна в Україні, внаслідок чого має місце нестабільність політичних умов вимагають від аграрних підприємств гнучкості та інноваційного підходу до фінансування. В цьому контексті, глибоке розуміння фінансових механізмів, які можуть сприяти стабілізації та розвитку аграрного бізнесу, є критично важливим. Тому дослідження фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств, особливо великих гравців, як ТОВ "Кернел Трейд ", має важливе значення для розробки ефективних стратегій розвитку цієї галузі.

Аналіз останніх досліджень. Теорія та практика, пов'язана з механізмом зростання прибутковості та розвитку, за рахунок удосконалення виробничого процесу, сільськогосподарських підприємств, висвітлені у наукових дослідженнях українських та зарубіжних вчених. Так, проблемам фінансового забезпечення розвитку та виробничого менеджменту агропідприємств було присвячено низку наукових праць, зокрема: В.Г. Андрійчука, Н. Г. Богатко, Ф.Ф. Бутинця, В.П. Галушко, О.Д. Гудзинського, М.Я. Дем'яненка, Й.С. Завадського, Л.Д. Залевського,

Я.Д. Крупка, В.О. Козловського, Н.Г. Богатко, Л.І. Лук'яненко, М.В. Макаренка, В.М. Макарова, В.М. Малєса, Т.В. Маркіної, Г.М. Підлісецького, І.Є. Прибера, П.Т. Саблука, О.М. Шестопаля та інших.

Мета дослідження полягає у визначенні оптимальних шляхів фінансування розвитку аграрного бізнесу в Україні, що дозволить підвищити його конкурентоспроможність та стійкість.

У межах сформованої мети було поставлено та виконано наступні *завдання дипломної роботи*:

- охарактеризувати теорії та методики фінансування аграрних підприємств: світовий досвід та українські реалії;
- визначити роль фінансових інструментів у стимулюванні розвитку аграрного сектору;
- описати сучасний стан аграрного сектора в Україні;
- дослідити фінансово-економічну характеристику досліджуваного підприємства;
- провести оцінку ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Кернел Трейд»;
- вивчити проблеми та перспективи фінансування в ТОВ «Кернел Трейд»: аналіз ризиків і можливостей;
- з'ясувати перспективи використання інноваційних інструментів залучення капіталу та роль державної підтримки в фінансовому забезпеченні розвитку аграрних підприємств в Україні;
- навести рекомендації з удосконалення фінансових стратегій розвитку ТОВ «Кернел Трейд».

Об'єкт дослідження – це процес фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів оцінки стану ефективності фінансового забезпечення розвитку аграрних підприємств та розробка пропозицій щодо його оптимізації.

Методи дослідження. Дослідження базується на застосуванні комплексного підходу, що включає аналіз наукової літератури, статистичний аналіз, фінансовий аналіз, а також методи експертних оцінок і моделювання. Використання цих методів дозволить забезпечити глибоке розуміння досліджуваної проблематики та обґрунтувати висновки.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість дослідження виражається у систематизації теоретичних підходів до фінансування аграрного сектору.

Практична значущість роботи полягає у розробці конкретних рекомендацій для аграрних підприємств з покращення їх фінансових стратегій, з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях.

Інформаційну базу дослідження становлять фінансова та статистична звітність підприємства, законодавчо-нормативні акти, наукові періодичні видання, монографії, матеріали науково-практичних конференцій, розробки науково-дослідних установ та окремих учених, Інтернет-ресурси, дані Державної служби статистики України.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Перший розділ присвячений аналізу теоретичних та методичних основ фінансового забезпечення аграрного бізнесу, де розглядаються сучасний стан аграрного сектора в Україні, теорії та методики фінансування аграрних підприємств, а також роль фінансових інструментів у стимулюванні розвитку галузі. Другий розділ зосереджений на аналізі фінансового забезпечення ТОВ «Кернел Трейд», включаючи огляд основних фінансових показників, ефективність використання фінансових ресурсів та аналіз ризиків і можливостей. Третій розділ містить пропозиції щодо оптимізації фінансового забезпечення аграрного бізнесу, включаючи інноваційні фінансові інструменти, роль держави в фінансуванні аграрного бізнесу та рекомендації для підприємства ТОВ «Кернел Трейд» з удосконалення фінансових стратегій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

1.1. Теорії та методики фінансування аграрних підприємств: світовий досвід та українські реалії

Фінансування аграрних підприємств є вирішальним чинником у забезпеченні їхньої ефективності, сталого розвитку та інноваційної діяльності. Сучасний світовий досвід показує, що розвиток аграрного сектору тісно пов'язаний із застосуванням ефективних фінансових механізмів та стратегій, які сприяють не тільки розширенню виробничих можливостей, але й підвищенню якості агропродукції та збільшенню експортного потенціалу. У контексті України, де аграрний сектор є одним із локомотивів економіки, особливо актуальним є впровадження світових практик та адаптація досвіду до місцевих умов [6].

Світова практика фінансування аграрних підприємств включає широкий спектр методів, які можуть бути класифіковані за декількома напрямками. Найпоширенішими є пряме державне фінансування через субсидії та дотації, кредитування через комерційні банки та спеціалізовані аграрні кредитні установи, лізинг сільськогосподарської техніки та обладнання, а також інвестування через акціонерні товариства і партнерства.

Один із основних інструментів фінансування, який активно використовується в багатьох країнах, - це кредитування. Комерційні банки та спеціалізовані аграрні кредитні інститути пропонують різноманітні кредитні продукти для аграріїв, які дозволяють фінансувати поточну діяльність, інвестиції в основні фонди, закупівлю насіння та добрив [10, с. 65]. Проте, успіх кредитування

залежить від відповідної кредитної політики, досконалості забезпечення кредитів та доступності для різних категорій агропідприємств.

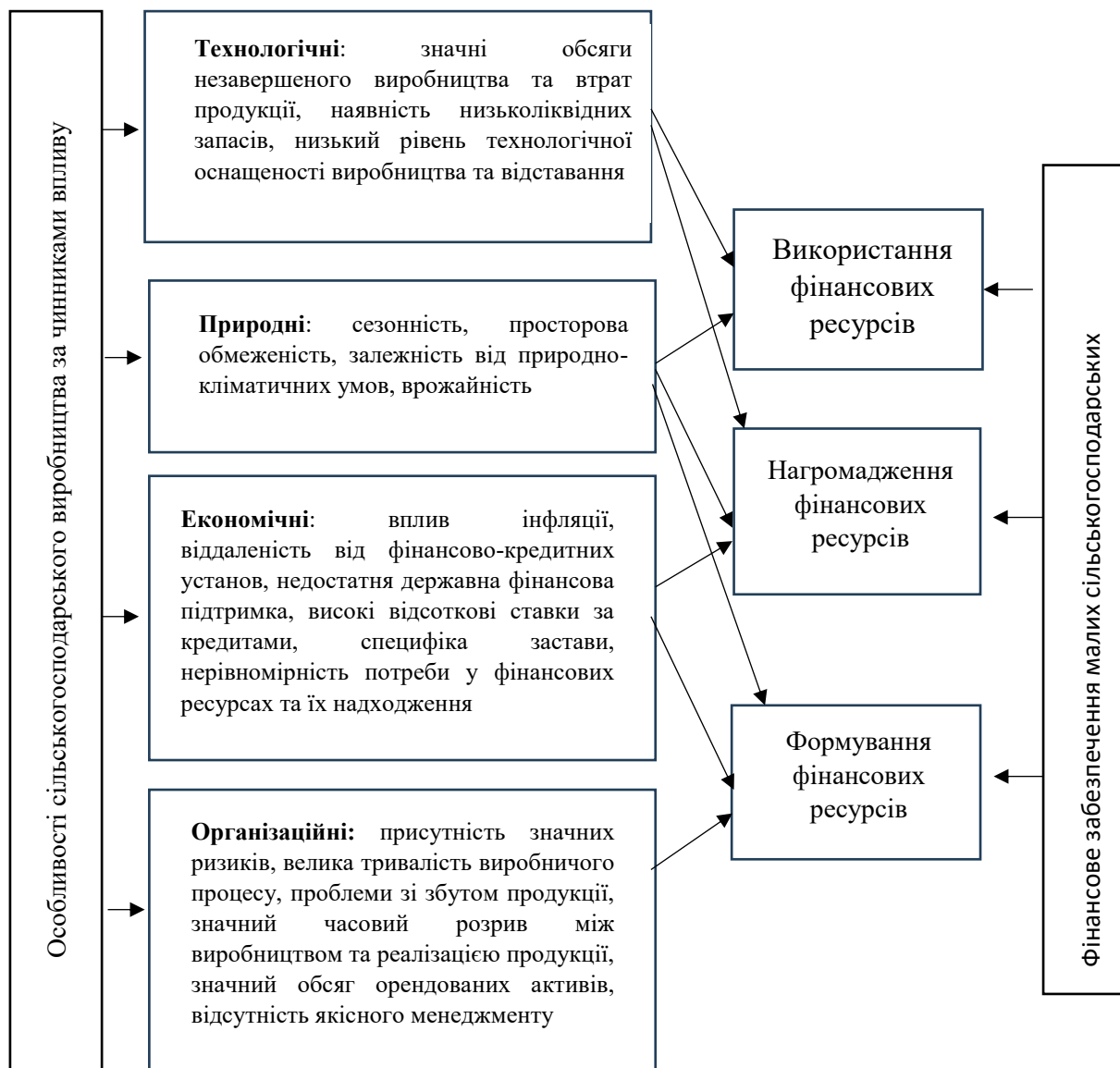

Рисунок 1.1 - Напрями впливу особливостей сільськогосподарського виробництва на фінансове забезпечення малих сільськогосподарських підприємств

Джерело: розроблено автором на основі [14, с.130]

Державні субсидії та дотації відіграють важливу роль у підтримці аграрного сектору, особливо в умовах, коли необхідно стимулювати виробництво певних видів агропродукції або впровадження екологічно чистих технологій. Ці механізми допомагають знизити фінансовий тягар на виробників та зробити їх продукцію більш конкурентоспроможною.

Лізинг також є популярним інструментом фінансування в аграрному секторі, оскільки він дозволяє аграріям отримувати сучасне обладнання без необхідності великих одноразових витрат, розподіляючи платежі на тривалий період. Це особливо актуально для великих аграрних компаній, які прагнуть модернізувати своє виробництво. Водночас, в Україні фінансування аграрного сектору має свої специфічні особливості, зумовлені як історичними, так і сучасними економічними умовами. Незважаючи на значний потенціал і велику роль аграрного сектору в економіці, українські аграрні підприємства часто стикаються з проблемою недостатнього доступу до фінансових ресурсів через високу вартість кредитів, обмежену пропозицію аграрних кредитів та великі ризики, пов'язані з аграрним бізнесом [8, с. 17].

Додатково, ситуацію ускладнює недосконалість законодавчої бази, що регулює аграрні відносини, а також висока корупція та бюрократія. Це створює перешкоди для прозорості та ефективності фінансових операцій у секторі. Впровадження реформ, зокрема земельної реформи, може сприяти покращенню інвестиційного клімату і залученню як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій у аграрний сектор.

Слід зазначити, що усвідомлення необхідності інтеграції світових практик та адаптація їх до українських реалій є ключовими для забезпечення динамічного розвитку аграрного сектору. Використання комплексного підходу до фінансування, що включає як традиційні, так і інноваційні фінансові інструменти, може значно підвищити ефективність аграрного виробництва, зробити його більш стійким та конкурентоспроможним на глобальному ринку [9, с. 16].

На нашу думку, фінансування аграрних підприємств дійсно є вирішальним чинником забезпечення їхньої ефективності, сталого розвитку та інноваційної діяльності. Сучасна світова практика демонструє тісний зв'язок між застосуванням ефективних фінансових механізмів та стратегій і розвитком аграрного сектору. Для України, де цей сектор є локомотивом економіки, впровадження кращих світових практик фінансування з адаптацією до місцевих умов є особливо актуальним.

Однак варто визнати, що в Україні аграрні підприємства досі стикаються з низкою перешкод для належного фінансування, зокрема високою вартістю кредитів, обмеженою пропозицією аграрних кредитів, великими ризиками галузі, недосконалою законодавчою базою та корупцією. Тому комплексний підхід з використанням як традиційних, так і інноваційних фінансових інструментів, а також реформування відповідних сфер можуть значно підвищити ефективність українського аграрного сектору та його конкурентоспроможність на світових ринках.

1.2. Роль фінансових інструментів у стимулюванні розвитку аграрного сектору

Фінансові інструменти відіграють ключову роль у стимулюванні розвитку аграрного сектору, надаючи аграрним підприємствам необхідні ресурси для інновацій, розширення та модернізації виробництва. Ефективне використання таких інструментів, як кредитування, лізинг та субсидії, дозволяє агропідприємствам не лише збільшувати обсяги виробництва, але й підвищувати його ефективність, розширювати інноваційні потужності та посилювати конкурентоспроможність на внутрішніх та зовнішніх ринках.

Кредитування є одним із найпопулярніших і найважливіших фінансових інструментів в аграрному секторі. Воно дозволяє аграріям залучати необхідні кошти для реалізації короткострокових та довгострокових проектів, від закупівлі сільськогосподарських матеріалів до інвестицій в основний капітал, такий як земля, техніка та обладнання. Кредитування може бути здійснене через комерційні банки, кооперативні кредитні товариства чи спеціалізовані аграрні банки, які пропонують продукти, спеціально адаптовані під потреби сільського господарства. Забезпечення доступу до кредитів для малих і середніх фермерських господарств є

особливо важливим, оскільки ці підприємства часто стикаються з більшими фінансовими обмеженнями [10, с. 75].

Одним із ключових факторів ефективного кредитування є вдосконалення процедур оцінки кредитоспроможності позичальників та управління кредитними ризиками для аграрного сектору. Це дозволить банкам більш виважено підходити до видачі кредитів, зменшуючи ризики неповернення позик. Водночас це сприятиме підвищенню фінансової грамотності та дисципліни серед самих аграріїв. Важливим також є розширення переліку об'єктів кредитування та видів забезпечення для зменшення вартості кредитів. Наприклад, використання майбутнього врожаю як забезпечення може зробити кредити більш доступними для малих фермерів.

Лізинг сільськогосподарської техніки та обладнання також є важливим фінансовим інструментом, який сприяє модернізації аграрного сектору. Завдяки лізингу аграрії можуть отримати в користування необхідну їм техніку та обладнання без сплати повної їх вартості одноразово, а розподіливши платежі на кілька років. Це особливо корисно для підприємств, що розширюють свою діяльність або оновлюють застаріле обладнання. Лізинг може включати не тільки машини та трактори, але й більш складні системи, такі як системи зрошення та автоматизовані технологічні лінії [25, с.387]. Субсидії від держави або міжнародних організацій становлять критично важливий фінансовий інструмент, здатний значно підтримувати розвиток аграрного сектору. Вони допомагають стабілізувати та стимулювати розвиток сільськогосподарської галузі, що має життєво важливе значення для економіки будь-якої країни. В умовах економічних коливань, погіршення кон'юнктури світових ринків, коли ціни на сільгосппродукцію можуть зазнавати різких стрибків, саме субсидії забезпечують аграріям необхідну підтримку та дозволяють їм утриматися від банкрутства. Стабільність, яку забезпечують субсидії, допомагає запобігти фінансовим потрясінням в галузі та зберегти доступні для споживачів ціни на продукти харчування.

Окрім виконання стабілізаційної економічної функції, субсидії можуть активно спрямовуватись і на підтримку впровадження інноваційних технологій та передових практик господарювання в сільському господарстві. Це особливо актуально в контексті нагальної необхідності підвищення продуктивності та ефективності виробництва, а також переходу на більш екологічно безпечні та сталі моделі ведення сільського господарства. Використання новітніх ґрунтозахисних технологій обробітку ґрунтів, запровадження водоощадних систем крапельного зрошення, розробка та вирощування нових посухо- та жаростійких сортів рослин, стійких до змін клімату та хвороб - ось деякі з пріоритетних напрямків інноваційного розвитку, що можуть фінансово підтримуватись за рахунок державних субсидій.

Окрім економічного аспекту, субсидії можуть бути спрямовані на підтримку впровадження новітніх технологій та інновацій. Це особливо актуально в контексті збільшення продуктивності та ефективності, а також у впровадженні екологічно чистих практик. Використання сучасних методів обробки землі, введення високоефективних систем зрошення, а також розробка та впровадження нових видів рослин, стійких до змін клімату та хвороб, є одними з основних напрямків інноваційної діяльності, які можуть бути підтримані за допомогою субсидій.

Наукові дослідження також є критично важливим елементом, що вимагає фінансування. Субсидії можуть бути спрямовані на підтримку дослідницьких інститутів та університетів, які працюють над розробкою нових технологій або вивченням особливостей рослинництва і тваринництва. Залучення інновацій дозволяє не тільки підвищити рівень продуктивності, але й значно покращує адаптацію до зміни кліматичних умов, що стає все більш актуальним питанням. Завдяки субсидіям можна також забезпечити реалізацію проектів з переходу на екологічно чисті технології. Від використання біодобрив до зниження викидів парникових газів у процесі виробництва – всі ці заходи вимагають значних інвестицій, які можуть бути частково покриті за рахунок державної підтримки. Важливою є також ініціатива у сфері ресурсозбереження, зокрема, впровадження

систем крапельного зрошення, що дозволяє зменшити використання водних ресурсів та збільшити ефективність їх використання [25,с.388].

Однак слід пам'ятати, що ефективність використання субсидій значною мірою залежить від прозорості та передбачуваності механізмів їх видачі та розподілу. Надзвичайно важливо, щоб ці процеси були максимально прозорими, чіткими та зрозумілими для усіх учасників аграрного ринку. Необхідним є створення ефективних систем моніторингу та оцінки, які б унеможливлювали нецільове використання бюджетних коштів та корупцію. Взаємодія між урядом, фінансовими інституціями та безпосередньо аграріями має будуватись на засадах взаємної довіри, прозорості та конструктивного діалогу.

Загалом, ефективне поєднання кредитів, лізингу та субсидій може значно прискорити інноваційний розвиток аграрного сектору, збільшити продуктивність, ефективність та конкурентоспроможність галузі, що в результаті сприятиме підвищенню якості життя сільського населення та економічному зростанню країни. Також правильно сплановане фінансування може значно прискорити темпи інновацій у секторі, збільшити його продуктивність та врешті-решт покращити якість життя сільського населення. Забезпечення стабільності та зростання національної економіки, сприяння розвитку сільських територій та підвищення стандартів життя є фундаментальними цілями, досягнення яких можливе з допомогою розумно спланованих та ефективно використаних субсидій [11, с. 132].

На нашу думку, ефективне використання фінансових інструментів, таких як кредитування, лізинг та субсидії, є критично важливим для стимулювання розвитку, модернізації та інноваційної діяльності в аграрному секторі. Ці інструменти дозволяють аграрним підприємствам залучати необхідні ресурси, збільшувати продуктивність і підвищувати конкурентоспроможність як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках.

Водночас, особливу увагу слід приділити удосконаленню процедур оцінки кредитоспроможності позичальників, управлінню кредитними ризиками та розширенню видів застави, що може зробити кредити більш доступними, особливо для малих фермерських господарств. Прозорість та передбачуваність у наданні

субсидій, створення ефективних систем моніторингу та оцінки їх використання є вкрай важливими для запобігання нецільовому використанню коштів і корупції.

Загалом, комплексний і збалансований підхід до використання різних фінансових інструментів, заснований на конструктивному діалозі всіх зацікавлених сторін, може значно прискорити інноваційний розвиток галузі, підвищити її продуктивність та ефективність, що в підсумку сприятиме економічному зростанню, розвитку сільських територій і підвищенню якості життя сільського населення.

1.3. Сучасний стан аграрного сектора в Україні

Аграрний сектор України, завжди відіграючи значущу роль у національній економіці, продовжує бути одним із стовпів економічного розвитку країни. Його значення полягає не лише у забезпеченні внутрішніх потреб у продовольстві, а й у формуванні значної частки експортного доходу [1, с. 32]. Аграрний сектор пропонує робочі місця, є джерелом заробітку для значної частини населення, особливо у сільських регіонах, і є важливим для соціально-економічного розвитку цих територій. Однак, незважаючи на його значущість, аграрний сектор України стикається з численними викликами, які потребують негайного вирішення та стратегічного підходу у контексті довгострокового розвитку. Один із ключових викликів – це застарілі технології та обладнання, що в значній мірі обмежують продуктивність праці та якість аграрної продукції. Інвестиції в сучасні технології, такі як точне землеробство, механізація та автоматизація, могли б суттєво підвищити ефективність виробництва [3, с. 64].

Інша проблема, з якою стикається аграрний сектор, – це обмежений доступ до фінансових ресурсів. Малим та середнім аграрним підприємствам часто важко отримати кредити на розумних умовах через високі процентні ставки та жорсткі

вимоги кредиторів. Це створює бар'єри для розширення бізнесу та інвестицій в інновації.

Значний вплив на аграрний сектор має також глобальна конкуренція. Зі зростанням світових ринків і лібералізацією торгівлі українські агропродукти стикаються з жорсткою конкуренцією з боку більш розвинених аграрних націй. Це вимагає від українських виробників підвищення стандартів якості, ефективності виробництва та маркетингових зусиль [2,с.75].

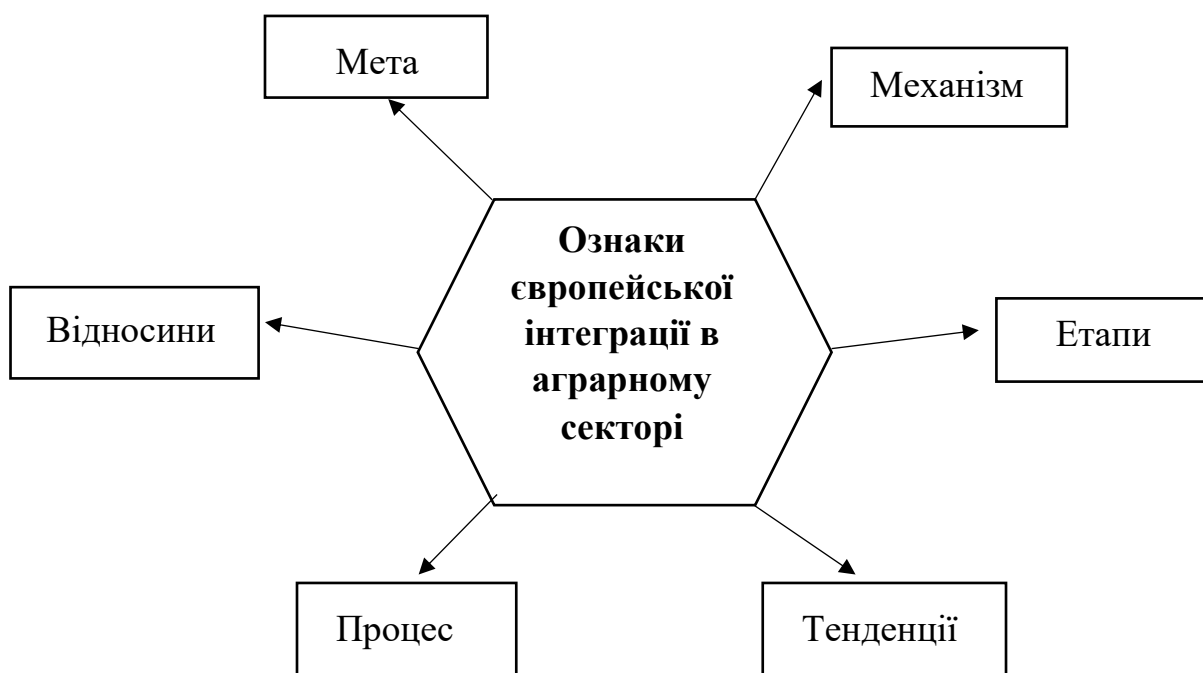

Рисунок 1.2 - Багатогранник ознак європейської інтеграції в аграрному секторі економіки

Джерело: розроблено автором на основі [5, с. 71]

Кліматичні зміни є ще одним серйозним викликом для аграрного сектору. Зміни кліматичних умов впливають на врожайність, водозабезпеченість та стійкість до шкідників і хвороб. Це вимагає від аграрних підприємств адаптації до

нових умов, розробки і впровадження методів сільського господарства, що є стійкими до змін клімату.

Окрім цього, є і інституціональні виклики, такі як недосконале законодавство, корупція та нестабільність урядових політик, які створюють невизначеність для аграрних підприємств і впливають на їхню здатність планувати та реалізовувати довгострокові стратегії. Необхідно забезпечити прозорість та стабільність урядових рішень, а також поліпшити правове регулювання, щоб стимулювати розвиток аграрного сектора [4, с. 93].

Також, попри значні земельні ресурси, Україна стикається з проблемами, пов'язаними з земельною реформою та регуляцією земельних відносин. Земельна реформа, яка мала на меті зробити ринок землі більш ефективним та прозорим, часто зустрічає опір та викликає гострі дискусії щодо її форм і наслідків. Врегулювання питань власності на землю, правил її купівлі-продажу та використання є критично важливими для подальшого розвитку аграрного сектору.

Попри всі перераховані проблеми, наразі Україна стикається з найбільшою проблемою війни, яка безпосередньо впливає на весь аграрний сектор. Перед повномасштабною війною сільське господарство України становило 10% ВВП, у ньому було зайнято 14% робочої сили та 41% від загального експорту. Війна значно вплинула на ці показники. Збитки охоплюють часткове або повне знищення машин і обладнання, складських приміщень, худоби, рибальства та аквакультури, багаторічних насаджень, а також викрадені ресурси та продукція. Найбільшим джерелом загальних збитків було пошкодження машин та обладнання, на другому місці викрадені засоби виробництва та пошкоджені складські приміщення.

Збитки, пов'язані з війною, в основному включають втрату прибутку для українських фермерів і сільськогосподарських компаній через зниження виробництва (наприклад, незібраний урожай), нижчі закупівельні ціни (через збій експортної логістики) і вищі додаткові виробничі витрати (наприклад, добрива та паливо, вартість відновлення забруднених земель після обстеження, розмінування, і звільнення його).

Виходячи з вищенаведених проблем, можемо дійти до висновку, що потрібно буде проводити відновлення та реконструкцію українського аграрного сектору, котрі можна розділити на такі основні категорії:

- реконструкція сільськогосподарського виробництва, що включає заміну та ремонт зруйнованих та пошкоджених матеріальних цінностей (наприклад, заміна та ремонт складських приміщень, пересадка багаторічних насаджень, поповнення поголів'я худоби тощо);

- відновлення сільськогосподарського виробництва, що також передбачає забезпечення українських сільгоспвиробників ресурсами, державними послугами та преференціями, які дозволять їм відновити виробництво;

- відбудова експортної інфраструктури з урахуванням уроків війни. Це відновлення має включати не лише відновлення пошкодженої інфраструктури, а й створення диверсифікованої логістичної системи, стійкої до зовнішніх впливів. Наприклад, необхідно розуміти роль наземних шляхів експорту сільськогосподарської продукції з України. Враховуючи перспективу членства України в ЄС, інвестиції в покращення автомобільного та залізничного сполучення із заходом, розвиток річкових портів на Дунаї та технологій для подолання несумісних залізничних колій є розумними та необхідними;

- розмінування та рекультивація забруднених внаслідок воєнного конфлікту сільськогосподарських угідь, у тому числі вилучення боєприпасів, що не розірвалися, залишків знищеної військової техніки, воронок, окопів та інших фортифікаційних споруд.

Незважаючи на всі ці виклики, аграрний сектор України має великий потенціал для розвитку та зростання. Подолання існуючих перешкод і реалізація потенціалу можлива за умови комплексного підходу до вирішення згаданих проблем, активізації інвестиційних процесів, впровадження інноваційних технологій та підвищення кваліфікації кадрів. Також критично важливим є вдосконалення інституційного середовища, що стимулюватиме інвестиції та інновації в аграрному секторі. Вирішення цих питань вимагає злагоджених зусиль

усіх зацікавлених сторін, включаючи уряд, приватний сектор та міжнародні організації [7, с. 11.]

На мою думку, незважаючи на значущість аграрного сектору для української економіки, він стикається з низкою серйозних проблем, які потребують невідкладного вирішення. Застарілі технології, обмежений доступ до фінансування, жорстка глобальна конкуренція, кліматичні зміни, інституційні недоліки та незавершена земельна реформа значно стримують розвиток галузі. Окремо слід відзначити руйнівний вплив нинішньої війни, яка завдала колосальних збитків аграрній інфраструктурі.

Проте найбільш доцільним є комплексний підхід до вирішення наявних проблем через активізацію інвестицій, впровадження інновацій, розвиток людського капіталу та створення сприятливого інституційного середовища. Реконструкція виробничих потужностей, відновлення забезпеченості ресурсами, відбудова експортної інфраструктури та розмінування земель мають стати основними напрямками післявоєнного відновлення галузі.

За умови злагоджених зусиль усіх зацікавлених сторін - уряду, бізнесу та міжнародних партнерів, а також реалізації наявного потенціалу, аграрний сектор України зможе не лише подолати поточні виклики, але й вийти на новий рівень розвитку, конкурентоспроможності та ефективності, що в підсумку сприятиме зростанню національної економіки.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ТОВ «КЕРНЕЛ Трейд»)

2.1. Фінансово-економічна характеристика досліджуваного підприємства

Фінансова діяльність ТОВ «Кернел Трейд» як одного з лідерів аграрного сектору України має вирішальне значення для аналізу тенденцій і визначення стратегій у цій галузі. Як велике аграрне підприємство, ТОВ «Кернел Трейд» продемонструвало здатність не тільки ефективно управляти своїми ресурсами, але й адаптуватися до мінливих економічних умов, що відображається в їхніх фінансових показниках. Огляд цих показників дозволяє глибше зрозуміти, як внутрішнє управління компанії, зовнішнє економічне середовище і стратегічні рішення впливають на її фінансовий стан [22].

Історія компанії ТОВ «Кернел Трейд» розпочалася у 2002 році у Полтаві. Початково вона займалася виробництвом соняшникової олії, але згодом розширила свою діяльність на інші олійні культури. У 2007 році компанія ТОВ «Кернел Трейд» провела ініціальну публічну пропозицію акцій на Варшавській біржі, що дозволило їй залучити додаткові кошти на розвиток та розширення бізнесу [22].

На сьогоднішній день ТОВ «Кернел Трейд» є одним з найбільших експортерів зерна та олійних культур в Україні. Крім того, вона займається збором, переробкою та продажем сировини для продуктів харчування та комбікормів і експортує свою продукцію в більш ніж 80 країн світу. Головний офіс компанії розташований у Києві, а також вона має представництва в інших країнах, таких як Швейцарія, Румунія та Казахстан.

Компанія володіє 2 глибоководними портовими терміналами на узбережжі Чорного моря і власним вагонним парком. Її потужність перевалки зернових культур та шроту в портах складає 8,8 млн тонн на рік, що робить ТОВ «Кернел

Трейд» лідером серед виробників та експортерів соняшникової олії в Україні. Також компанія має найбільшу та найефективнішу мережу закупівлі зернових та олійних культур в Україні та співпрацює з понад 5 тисячами виробників сільськогосподарської продукції [22].

Земельний банк компанії становить 514 тисяч гектарів у 11 областях України. Торгові марки ТОВ «Кернел Трейд» включають "Щедрий Дар", "Стожар", "Чумак Золота", "Чумак Домашня" і "Любонька".

За останні роки ТОВ «Кернел Трейд» показує стабільне зростання та отримує численні нагороди в галузі агробізнесу. У 2019 році компанія посіла друге місце у рейтингу "ТОП-100 найбільших експортерів України" і отримала нагороду від Міністерства аграрної політики та продовольства України за внесок у розвиток аграрного сектору країни. У 2020 році чистий прибуток компанії збільшився на 20% порівняно з попереднім роком, свідченням стабільності та ефективності її діяльності.

Протягом останніх кількох років ТОВ «Кернел Трейд» продовжує показувати високі фінансові результати. У 2021/2022 маркетинговому році компанія зазнала збитків на \$41 млн, порівняно з чистим прибутком у \$513 млн у 2020/2021 році. За перші 9 місяців 2022/2023 року чистий прибуток компанії зрос на 36,6% або на \$117 млн, до \$437 млн, порівняно з аналогічним періодом 2021/2022 року.

ТОВ «Кернел Трейд» активно використовує новітні технології в сільському господарстві, такі як дрони для контролю за врожаєм та цифрова обробка даних для підвищення ефективності вирощування культур. Наразі вона використовує систему Сторіо, яка допомагає відстежувати стан посівів у реальному часі, прогнозувати та планувати сільськогосподарські операції та проводити оцінку врожайності [22].

ТОВ «Кернел Трейд» є українським підприємством, яке займається виробництвом та експортом зерна, олії та борошна. Компанія у 1995 р. розпочала торгівлю українською сільськогосподарською продукцією з міжнародними трейдерами. Потім у цьому ж році придбала перший зерновий елеватор [17].

ТОВ «Кернел Трейд» – найбільший у світі виробник і експортер соняшникової олії, провідний виробник і постачальник сільськогосподарської

продукції з регіону Чорноморського басейну на світовий ринок. На долю компанії, заснованої в 1995 р., припадає близько 8% світового виробництва соняшникової олії. Свою продукцію ТОВ «Кернел Трейд» постачає більш ніж в 60 країн світу. Земельний банк ТОВ «Кернел Трейд» становить 363 тис. га. У 2002 р. ТОВ «Кернел Трейд» купує перший олійножестяничий завод в м. Полтава, Україна. Продовжує поступово нарощувати елеваторні потужності, купує перші сільськогосподарські підприємства. Протягом років підприємство займалося виробництвом і експортом сільськогосподарських продуктів.

Таблиця 2.1 - Історія розвитку ТОВ «Кернел Трейд»

Рік	Подія
2006	Придбано виробничі активи компанії «Євротек»
2007	Акції компанії розміщено на Варшавській фондовій біржі. Початок виробництва бутильованої олії під торговою маркою «Чумак»
2008	Придбано другий за величиною термінал в Чорноморському порту
2009	Запущено в експлуатацію олійножестяничий завод у власному терміналі Чорноморського порту
2010	Придбано активи конкурента компанії «Allseeds». Введено в експлуатацію мультисервісний олійножестяничий завод на півночі України
2011	Придбано ряд підприємств у центральній і західній Україні та завод з переробки насіння соняшника «Українська Чорноморська Індустрія»
2012	Придбано дві сільськогосподарські компанії в Полтавській і Хмельницькій областях
2013	Придбано компанію «Дружба – Нова», робота якої охоплює Чернігівську, Сумську та Полтавську області
2014	Запущено в експлуатацію нові елеватори
2015	Випущено перші зведені у розмірі 19,9 млн доларів США
2016	Придбано завод з переробки соняшникових насін в Кіровоградській області
2017	Придбано активи компанії «Український Аграрні Інвестиції» та «Агро Інвест Україна». Запущено компанію AVERE. Випустили 500 млн доларів єврооблігацій, ставши першою компанією з України з 2014 р., яка вийшла ринок цінних паперів
2019	Випущено облігації на суму 300 млн доларів США. Розпочата робота система електронного документообігу
2020	Компанія стала лідером рейтингу корпоративної сталості Sustainable Ukraine

Джерело: розроблено автором на основі [22]

Станом на сьогодні ТОВ «Кернел Трейд» — найбільший виробник та експортер соняшникової олії в Україні, а також один з провідних постачальників агропромислової продукції на міжнародному ринку. На частку компанії припадає

близько 15% світового експорту соняшникової олії і 18% експорту зернових. ТОВ «Кернел Трейд» постачає продукцію у понад 80 країн світу.

Компанія входить до ТОП—3 найбільших компаній України та до ТОП—5 найкращих роботодавців України за версією журналу Forbes. ТОВ «Кернел Трейд» співпрацює з провідними виробниками та експортерами зернових культур в Україні, такими як Cargill, ADM та Bunge, та забезпечує якісний та своєчасний експорт продукції до країн ЄС, Азії та Африки. Також ТОВ «Кернел Трейд» займається внутрішньою торгівлею зерновими та іншими сільськогосподарськими культурами на території України. Компанія пропонує широкий асортимент товарів, який включає в себе пшеницю, ячмінь, кукурудзу, сою та інше [22].

Отже, ТОВ «Кернел Трейд» — це велика компанія із великими можливостями, яка відповідає міжнародним стандартам і прагне стати одним із найпотужніших підприємств на світовому ринку. Компанія має свій чіткий план та стратегію розвитку на майбутнє, відповідає міжнародним стандартам та правилам ведення бізнесу, має Корпоративний Кодекс, та правила внутрішньої політики компанії. Підприємство займається багатьма видами діяльності, серед них: оптова торгівля зерном, торгівля хімічними продуктами, торгівля продуктами тваринного походження, діяльність у сфері інжинірингу, геології та інший. Компанія стрімко розвивається та є однією з найпотужніших на ринку України.

Крім основної діяльності, компанія активно залучає інноваційні підходи в управлінні та виробництві. Вона впроваджує новітні технології для підвищення ефективності своїх процесів, зменшення витрат та підвищення якості продукції. Це включає використання сучасного обладнання, автоматизованих систем управління та аналітичних інструментів для оптимізації виробничих процесів. Компанія також активно інвестує в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, що дозволяє їй постійно вдосконалювати свої продукти та послуги, а також розробляти нові рішення, що відповідають потребам ринку.

ТОВ «Кернел Трейд» має висококваліфікований персонал, який є одним із головних активів компанії. Вона приділяє велику увагу професійному розвитку своїх працівників, організовуючи для них тренінги, семінари та курси підвищення

кваліфікації. Компанія також сприяє розвитку корпоративної культури, що включає в себе принципи командної роботи, взаємоповаги та відкритості. Це сприяє створенню сприятливої робочої атмосфери та підвищенню мотивації працівників, що в свою чергу впливає на загальну продуктивність та ефективність компанії.

Одним із важливих аспектів діяльності ТОВ «Кернел Трейд» є дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності. Компанія усвідомлює свою роль у суспільстві та активно бере участь у соціальних проектах та ініціативах. Вона підтримує освітні та культурні програми, займається благодійністю та допомагає соціально незахищеним верствам населення. Також компанія приділяє велику увагу охороні навколишнього середовища, впроваджуючи екологічні стандарти та практики у своїй діяльності. Вона використовує ресурси раціонально, зменшує вплив на навколишнє середовище та сприяє збереженню природних ресурсів.

ТОВ «Кернел Трейд» активно співпрацює з міжнародними партнерами, розширюючи свої ринки збуту та встановлюючи довгострокові партнерські відносини. Це дозволяє компанії не лише зміцнювати свої позиції на внутрішньому ринку, але й розвивати свій бізнес на глобальному рівні. Компанія бере участь у міжнародних виставках, конференціях та форумах, де представляє свою продукцію та послуги, обмінюється досвідом та налагоджує нові контакти. Це сприяє підвищенню її конкурентоспроможності та забезпечує стабільний розвиток у майбутньому.

Фінансова стабільність є однією з основних переваг ТОВ «Кернел Трейд». Компанія має надійну фінансову структуру, що дозволяє їй ефективно управляти своїми ресурсами та інвестиціями. Вона дотримується принципів прозорості та підзвітності у фінансових справах, що забезпечує довіру з боку інвесторів та партнерів. Компанія регулярно проводить фінансовий аудит та звітує про свої фінансові результати, що сприяє підвищенню її репутації на ринку [22].

ТОВ «Кернел Трейд» також активно розвиває свої логістичні можливості, забезпечуючи ефективну доставку продукції своїм клієнтам. Вона має розгалужену

мережу складів та транспортних засобів, що дозволяє їй швидко та якісно виконувати замовлення. Компанія також використовує сучасні інформаційні технології для управління логістичними процесами, що дозволяє зменшити витрати та підвищити оперативність обслуговування клієнтів.

ТОВ «Кернел Трейд» є однією з провідних компаній на ринку України, яка демонструє високий рівень професіоналізму та інноваційності у своїй діяльності. Вона дотримується міжнародних стандартів та правил ведення бізнесу, має чітку стратегію розвитку та прагне до постійного вдосконалення. Компанія активно впроваджує новітні технології, розвиває свій персонал та дотримується принципів корпоративної соціальної відповідальності. Вона забезпечує високу якість продукції та послуг, ефективно управляє своїми ресурсами та інвестиціями, розширює свої ринки збуту та зміцнює свої позиції на глобальному ринку. ТОВ «Кернел Трейд» є надійним партнером та роботодавцем, який сприяє розвитку економіки та суспільства в цілому.

ТОВ «Кернел Трейд» має сталі принципи організації менеджменту. На рисунку 2.3 відображені принципи управління для підприємства [22].

Рисунок 2.1- Керівні принципи управління ТОВ «Кернел Трейд»

Джерело: розроблено автором на основі [22]

Опис організації менеджменту ТОВ «Кернел Трейд» наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Організація менеджменту у ТОВ «Кернел Трейд»

Критерій	Опис
1	2
Назва компанії	ТОВ «Кернел Трейд»
Офіційний сайт	https://www.kernel.ua/ua/about/
Адреса	Київ, провулок Шевченка, 3
Код ЄДРПОУ	31454383
Керівник	Головний Олександр
Важення	ТОВ «Кернел Трейд» – один із лідерів на міжнародному ринку виробництва товарів сільсько-животноводної галузі
Місія	Підтримуємо та станем лідером на світовому ринку та на ринку України, протягом 3-х років.
Цілі	Поглинання питливих та плідних збільшити частку ринку до 20%.
Цінності	Відповідність міжнародним стандартам, Корпоративний Кодекс, внутрішні Політики Кернел;
	Інтеграція зі стратегією діяльності Компанії, підвищення ефективності і логістичної складності бізнесу;
	Інноваційний розвиток, вирощування підприємництво;
	Чесність, відкритість та прозорість;
	Стійкість бізнес – моделі;
	Повага до кожного партнера по бізнесу;
	Побудова існуючого партнерства компаній та голомога один одному, доброзичливість, виконавчість, чесність та підтримка кожного робітника;

Продовження таблиці 2.2

1	2
	Єдність всіх структур та груп всередині організації;
	Висока увага до клієнтів, зовнівка, до їх задувань;
	Ефективність та оперативність.
Поточні Показники	Виробництво найбільших трейдових кількій галузі сільського господарства 10.41 В
	Виробництво олій та жирів, якими гір;
	Виробництво галузі переробки насіння і плодів;
	Виробництво живих земель та інших агропромислові продукції;
	Огляд товарів включаючи продукцію;
	Огляд товарів продуктами і водами;
	Огляд товарів містом і областями;
Лідерство	Огляд товарів в центрі сільськогосподарських машин та устаткуванні;
	Інша діяльність із забезпечення трудовими ресурсами;
	Огляд товарів хімічним продуктами.

Джерело: розроблено автором на основі [22]

Отже, ТОВ «Кернел Трейд» — це велика компанія із великими можливостями, яка відповідає міжнародним стандартам і прагне стати одним із найпотужніших підприємств на світовому ринку. Компанія має свій чіткий план та стратегію розвитку на майбутнє, відповідає міжнародним стандартам та правилам ведення бізнесу, має Корпоративний Кодекс, та правила внутрішньої політики компанії. Підприємство займається багатьма видами діяльності, серед них: оптова торгівля зерном, торгівля хімічними продуктами, торгівля продуктами тваринного походження, діяльність у сфері інжинірингу, геології та іншій. Компанія стрімко розвивається та є однією з найпотужніших на ринку України. ТОВ «Кернел Трейд» має сталі принципи організації менеджменту [22].

Спеціалізація компанії на вирощуванні та експорті олійних культур, а також її широка база клієнтів у різних країнах світу, гарантують їй стабільність та високі показники продажів.

Показники, що були розраховані, включають такі елементи: частка фінансування, призначеного для досліджень з розробки нових технологій, маркетингові дослідження та інші інноваційні проекти у загальній сумі інвестицій; відсоток персоналу, зайнятого у сфері інноваційної діяльності; коефіцієнт впровадження нової техніки і таке інше (див. Таблицю 2.3).

Таблиця 2.3 - Показники оцінювання інноваційної діяльності аграрних підприємств Вінницького регіону у 2023 році

Показник	Підприємство			
	ТОВ «Органік-Д»	ТОВ «Тріада-МК»	ТОВ «Кернел-Трейд»	ТОВ «Поділля-Агро»
1	2	3	4	5
Спеціалізація	Вирощування овочевих культур	Вирощування плодів та ягід	Вирощування та експорт зернових і олійних культур	Вирощування зернових та олійних культур
Площа с.г. угідь, га	450	312	524000	546
Кількість працівників, осіб	26	61	829	78
Вартість основних засобів, тис. грн	14465	59301	39787597	270066
Чистий прибуток, тис. грн	157,5	5074,2	92000	264,6
Рентабельність, %	1,1	20,1	3,9	98,0
Маркетингові витрати, тис. грн	178	866	1997	101
Частка коштів, що виділяються на закупівлю нової техніки й технологій в загальному обсязі інвестицій, %	1,8	1,1	1,4	0,9
Частка коштів, що виділяються на маркетингові дослідження та інноваційні проєкти в загальному обсязі інвестицій, %	2,8	3,1	0,4	0,3
Частка персоналу, зайнятого інноваційною діяльністю, %	1,0	4,1	0,0	0,5

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5
Коефіцієнт освоєння нової техніки	2,8	2,6	3,4	0,9
Коефіцієнт освоєння нової продукції	2,9	3,7	0,5	0,6
Коефіцієнт залучення інформаційних технологій	5,2	4,3	6,0	3,1
Частка вартості основного капіталу, використовуваного в процесі інноваційної діяльності, %;	7,9	6,0	9,1	1,9
Питома вага інноваційних витрат у виручці від реалізації продукції	0,25	0,27	0,30	0,21

Джерело: розроблено автором на основі [22]

На підставі даних з таблиці 2.3 можна визначити, що у компаній ТОВ "Органік-Д" та ТОВ "Тріада-МК" виявлено найвищий рівень інноваційної активності. Це пояснюється значною часткою фінансування, спрямованого на маркетингові дослідження та інші інноваційні проекти у загальній структурі інвестицій.

Для оцінки інноваційної діяльності підприємств аграрного сектору застосовується методика, запропонована С.В. Ковальчуком. Однак, для врахування важливості маркетингового аспекту, використовується розширений коефіцієнт інноваційного розвитку, додавши до нього компонент маркетингових інновацій. Це полегшує оцінку інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору при обмеженому обсязі вихідних даних, що є актуальним, оскільки збір інформації про інноваційний розвиток у цій сфері досить складний [13].

Запропоновано визначати рівень інноваційного розвитку за допомогою коефіцієнта, який враховує класифікацію інновацій на продуктові, процесні, організаційні та маркетингові.

Отже, формалізований вигляд коефіцієнта інноваційного розвитку можна подати так:

$$K_{ip} = (I_{пр} + I_{проц} + I_{орг} + I_{марк}) / 4 \quad (2.1)$$

де, $I_{пр}$ $I_{проц}$, $I_{орг}$, $I_{марк}$ - кількісні показники впровадження відповідно продуктових, процесних, організаційних та маркетингових інновацій (2.1).

Результати оцінювання за методикою розрахунку інтегрального показника наведено у таблиці 2.4

Таблиця 2.4 - Результати оцінювання інноваційного розвитку аграрних підприємств Вінницького регіону

Підприємство	Коефіцієнти продуктових, процесних, організаційних та маркетингових інновацій				
	К _{прод.ін}	К _{проц.ін}	К _{орг.ін}	К _{марк.ін}	K _{ip}
ТОВ «Органік-Д»	0,11	0,18	0,22	0,25	0,19
ТОВ «Тріада-МК»	0,22	0,10	0,10	0,09	0,13
ТОВ «Кернел-Трейд»	0,05	0,03	0,31	0,23	0,16
ТОВ «Поділля-Агро»	0,19	0,13	0,10	0,11	0,14

Джерело: розроблено автором на основі [22]

Отже, можна зауважити, що інтегральний показник інноваційного розвитку виявляється мінімальним у підприємств, які спеціалізуються на вирощуванні традиційних сільськогосподарських продуктів без подальшої їх переробки. Проте, цей показник зростає на підприємствах, які додають значну вартість своїм продуктам, проводять певний рівень переробки сільськогосподарських сировинних матеріалів і використовують маркетингові інновації. З метою виявлення проблем розвитку інноваційної діяльності в аграрному секторі та визначення шляхів їх вирішення ми провели опитування керівників та фахівців досліджуваних аграрних підприємств у Вінницькому регіоні. За результатами опитування було встановлено, що основні перешкоди для впровадження інновацій полягають у дефіциті фінансових ресурсів, нестабільності правового середовища, недостатньому рівні інформаційного забезпечення для інноваційної діяльності та відсутності нових

ідей. Важливо відзначити, що на досліджуваних аграрних підприємствах функції маркетингу виконуються окремими працівниками [14, с. 132].

Організація управління маркетингом інноваційної діяльності у ТОВ "Поділля-Агро" базується на роботі фахівця з маркетингу та його співпраці з іншими фахівцями підприємства. Серед завдань, покладених на фахівця з маркетингу даного підприємства, можна виділити наступні: налагодження ефективних каналів продажу та стимулювання попиту, диференціація асортименту продукції (послуг) відповідно до потреб цільових споживачів, розробка комунікаційних заходів і рекламних кампаній, аналіз тенденцій аграрного ринку та прогнозування обсягів продажу сільськогосподарської продукції тощо. Здійснення аналізу економічних показників за останні роки демонструє, що ТОВ «Кернел Трейд» успішно нарощує свої показники. Використання новітніх методів дозволило компанії ефективніше використовувати свої ресурси. Згідно з проведеним аналізом, фінансово-економічна стабільність компанії зросла протягом 2021—2023 років. Спостерігалось збільшення обсягів виробництва соняшникової олії, що є основним продуктом компанії, що вплинуло на підвищення загального рівня продуктивності [22].

Компанія змогла збільшити відсоток переробки олійних культур, особливо соняшникової, зокрема в 2022—2023 роках переробка зросла на 1%, а у 2020—2019 роках — на 12%. Від 2021 до 2023 року ТОВ «Кернел Трейд» зміцнило свої позиції, досягнувши 7% зростання в реалізації соняшникової олії і 7% — в інших олійних культурах. В 2023 році компанія збільшила загальний обсяг продажів олії на 18% порівняно з попереднім фінансовим роком. Основними чинниками, що сприяли такому росту, були динаміка ринку та значущість стабільної валютної політики. Основні показники операційної діяльності ТОВ «Кернел Трейд» представлені у таблиці 2.5. [52; 53; 54].

Таблиця 2.5 - Основні показники виробничо-господарської діяльності ТОВ
«Кернел Трейд» в сегменті переробки олійних культур у 2019–2021 рр.

№	Показник	2021	2022	2023	2023/2022 рр. абс. відх.	2023/2022 рр. відс. відх.	2022/2023 рр. абс. відх.	2022/2023 рр. відс. відх.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Перероблені олійні культури, тис. тонн	3112	3155	3540	43	1%	385	12%
2	Реалізація соняшникової олії, тис. тонн	1570	1687	1812	117	7%	125	7%
3	Реалізація інших олійних культур, тис. тонн	1542	1468	1728	-74	-5%	260	18%
4	Витрати на реалізацію соняшникової олії, тис. дол. США	210	57	210	-53	-25%	53	34%
5	Виручка на реалізацію інших олійних культур, тис. дол. США		113	170	33	41%	57	50%
6	Виручка від реалізації соняшникової олії, тис. дол. США	1360	1530	1767	170	13%	237	15%
7	Виручка від реалізації інших олійних культур, тис. дол. США	1462	355	1558	-107	-7%	203	15%

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9
8	Загалом виручка, тис. дол. США	2822	288 5	3325	63	2%	440	15%
9	Витрати на податки, вищість і амортизацію, тис. дол. США	2516	267 7	3113	161	6%	436	16%

Джерело: розроблено автором на основі [22]

Відповідно до даних, представлених у таблиці 2.5, можна зазначити, що ТОВ «Кернел Трейд» збільшило обсяги продажів своєї продукції на 2% у 2022 році порівняно з 2022 роком, а в 2023 році цей показник зріс на 15%. Витрати компанії на реалізацію соняшникової олії знизились на 25% у 2023 році в порівнянні з 2022 роком, та скоротились на 71% у 2023 році порівняно з 2022 роком. Витрати на податки, амортизацію та інші зобов'язання зросли на 6% у 2023 році в порівнянні з 2022 роком та на 16% у 2022 році відносно 2023 року. Виручка від продажу інших олійних культур показала зростання на 15% у 2021 році порівняно з 2021 роком.

Основні показники операційної ефективності ТОВ «Кернел Трейд» у секторі агробізнесу детально представлені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Основні показники операційної діяльності в сегменті агробізнесу

№	Показник	2021	2022	2023	2021/2022 абс. відх.	2021/2023 відс. відх.	2023/2022 абс. Відх.	2023/2022 відс. відх.
1	Дохід, млн. дол. США	390	430	587	40	10%	157	37%
2	Витрати на податки, вищість і амортизацію, млн. дол. США	270	322	495	52	9%	173	54%
3	Дохід з гектару, дол. США/га	689	820	1215	131	9%	395	48%
4	Собівартість продукції з гектару дол. США/га	420	515	718	95	3%	203	39%
5	Збірний посів, тис. га	564	580	515	16	3%	-65	-11%

Джерело: розроблено автором на основі [22]

З аналізу даних у таблиці 2.6 видно, що ТОВ «Кернел Трейд» з 2021 по 2023 рік продемонструвало значний ріст. Зокрема, дохід компанії виріс з 390 млн. дол. США у 2021 році до 587 млн. дол. США у 2023 році, що становить приріст у 37%. Також значне зростання було помічено в інших ключових оперативних показниках. Наприклад, витрати на податки та амортизацію зросли з 270 млн. дол. США до 495 млн. дол. США, що свідчить про зростання на 54% у 2020 році порівняно з 2021 роком. Дохід з гектара збільшився з 689 дол. США у 2021 році до 1215 дол. США у 2023 році, зросли на 48%. Загалом площа збираних посівів зменшилася на 11% у 2023 році порівняно з 2021 роком.

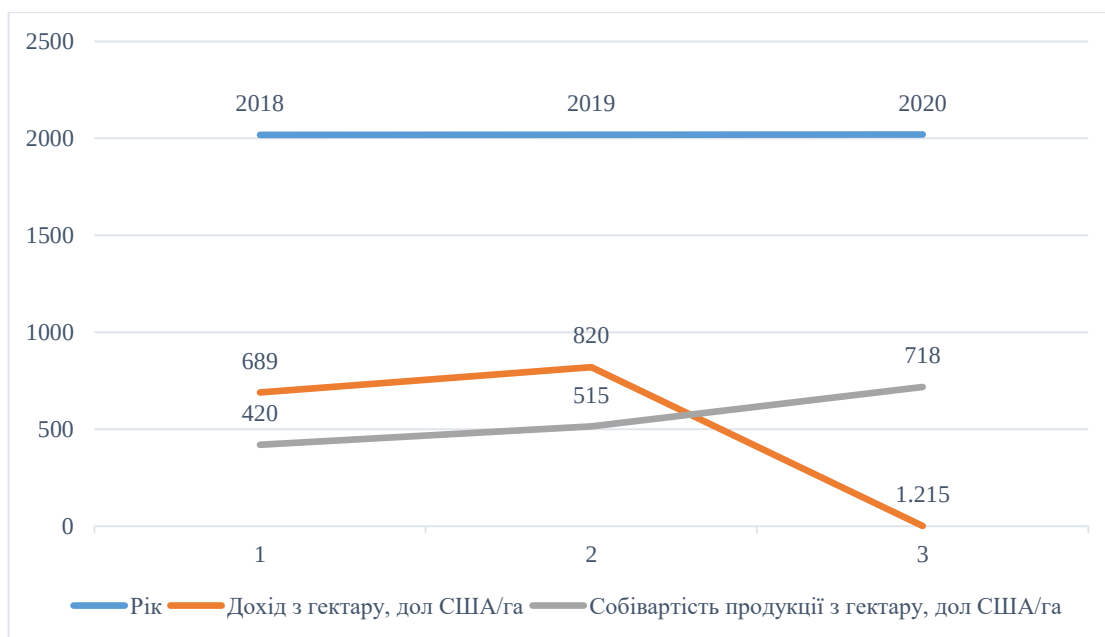

Рисунок 2.2 - Показники доходу та собівартості із гектару продукції

Джерело: розроблено автором на основі [22]

Згідно з даними, наведеними на рисунку 2.2, дохід на гектар у ТОВ «Кернел Трейд» продемонстрував значне зростання. Зокрема, дохід на гектар виявився вищим, ніж собівартість, що сприяло збільшенню чистого доходу. Показники за період показують, що в 2023 році дохід на гектар становив 689 дол. США, який зріс до 820 дол. США у 2021 році, а потім до 1215 дол. США у 2023 році, що означає зростання на 48% порівняно з попереднім роком. У той же час собівартість на гектар зросла з 420 дол. США до 718 дол. США, що відображає приріст у 71% за аналогічний період. Загалом, у 2023 році собівартість продукції на гектар зросла до 515 дол. США, що на 39% вище, ніж у 2021 році. Це призвело до того, що прибутковість з гектара з 2021 до 2023 року виросла на 76%. Отже, порівняно з витратами на вирощування продукції, дохід на гектар продемонстрував більш високі темпи зростання.

Витрати компанії, які включають як прямі витрати на виробництво (зокрема, витрати на насіння, добрива, паливо, заробітну плату робочої сили), так і операційні витрати (адміністративні витрати, маркетинг, логістика), є важливим показником ефективності управління ресурсами. Аналіз витрат дозволяє оцінити, наскільки ефективно компанія управляє своїми ресурсами та контролює фінансові ризики,

особливо в умовах змінних ринкових цін на ресурси та коливань у врожайності [15].

Чистий прибуток, який є результатом від різниці між доходами та витратами, визначає фінансове здоров'я компанії та її здатність генерувати вільний грошовий потік для реінвестицій, виплати дивідендів акціонерам або погашення боргів. Чистий прибуток також важливий для інвесторів, оскільки відображає загальну ефективність управління компанії та її потенціал для подальшого зростання.

Заборгованість компанії, яка може включати як короткострокові, так і довгострокові зобов'язання, є важливим показником її фінансової стабільності. Аналіз заборгованості дає уявлення про здатність компанії виконувати свої фінансові зобов'язання та її ризик стати неплатоспроможною. Оптимальне співвідношення між власним капіталом та борговими зобов'язаннями свідчить про здорову фінансову структуру та здатність компанії до самофінансування.

Фінансові показники «Кернел» відображають не лише її поточний економічний стан, але й стратегічні пріоритети компанії, її здатність до інновацій і адаптації до зовнішніх та внутрішніх викликів. Вони є фундаментом для оцінки ефективності управління компанією та визначення її ролі у загальному розвитку аграрного сектору України [16].

2.2. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів ТОВ «Кернел Трейд»

Ефективність використання фінансових ресурсів у компанії визначається її здатністю оптимізувати витрати та максимізувати доходи, тим самим підвищуючи загальну рентабельність бізнесу. Аналіз витрат та доходів компанії є ключовим для розуміння того, як ресурси використовуються для досягнення фінансових та стратегічних цілей, а також для оцінки фінансового здоров'я організації. Це

особливо важливо для компаній в аграрному секторі, де волатильність ринку може істотно вплинути на фінансові результати.

Таблиця 2.8 - SWOT-матриця підприємства ТОВ «Кернел Трейд»

Сильні сторони:	Можливості:	Слабкості:	Загрози:
1	2	3	4
Потужні фінансові можливості;	Збереження та збільшення позицій на ринку;	Чутливість та вразливість до політичної ситуації в країні;	Залежність від розвиненості та природно-кліматичних умов;
Висока компетентність та технічний розвиток компанії;	Освоєння нових ринків збуту; Розробка нових економічних вигідних технологій;	Неможливість робітни ковректни та їхкі плани на довготривалий період;	Можливість руйнування земель, будівель та місць воложення зерна за рахунок зношення;
Добре розуміння потреб споживачів;	Можливість залучення потужних інвестицій;	Можливість нового зниження частки виробництва кукурудзи та іншої продукції;	Можливі зміни на частини інфраструктури;
Здатність конкурувати на світовому ринку;		Нестабільна геополітична ситуація в світі;	
Впровадження логістика та інфраструктура;			

Джерело: розроблено автором на основі [22]

У зв'язку з високою непередбачуваністю ситуацій, які можуть вплинути на діяльність компанії, стає очевидною потреба вчасно адаптуватися до економічних змін. Це зумовлює необхідність прогнозування та реагування в короткі терміни, оскільки затримки можуть значно вплинути на конкурентні позиції компанії. Тому

важливо зосередитися на покращенні систем управління та аналізу, які забезпечать ефективне використання ресурсів і підвищення оперативності реагування.

Компанія вже впроваджує стратегічний підхід до аналізу та управління, використовуючи системи, які допомагають враховувати зовнішні і внутрішні зміни вчасно. Це включає застосування передових технологій і систем обробки даних, що підвищує якість персоналу та їх кваліфікацію. Використання методів стратегічного аналізу, таких як PEST аналіз (Political, Economic, Social, Technological), дозволяє компанії ефективно реагувати на зміни і підтримувати свої позиції на ринку. Це допомагає визначити ключові фактори, які впливають на діяльність, та розробити відповідні стратегії реагування [14,с.133].

Графічне зображення результатів PEST-аналізу зовнішніх впливів представлено на рисунку 2.4 в контексті діяльності компанії ТОВ «Кернел Трейд».

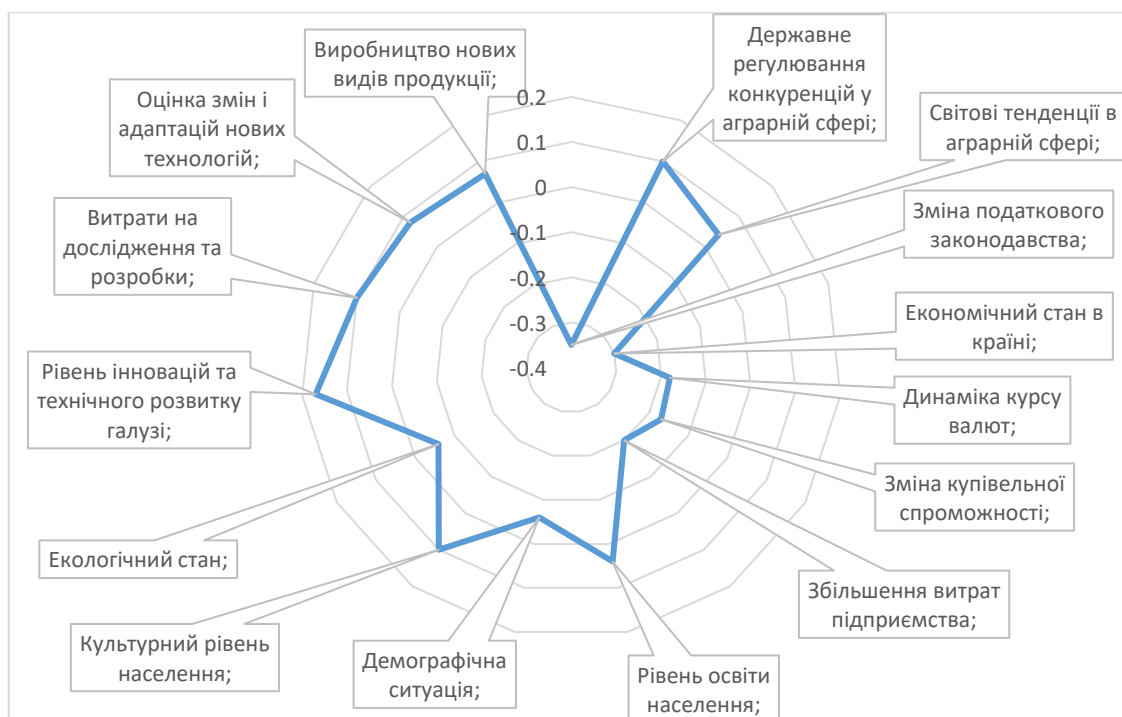

Рисунок 2.4 – Графічне відображення результатів PEST-аналізу та їх впливу на діяльність ТОВ «Кернел Трейд»

Джерело: розроблено автором на основі [12;30]

ТОВ «Кернел Трейд», один з лідерів агропромислового сектору України, разом із такими компаніями як ТОВ «Нібулон» та ТОВ «Каргілл», контролюють понад 30% експортного ринку зернових і олійних культур в країні. Аналіз

діяльності цих компаній виявив значущість різноманітних параметрів, таких як обсяги переробки, земельні ресурси, інвестиційні можливості в агропромисловий комплекс, а також внутрішню і зовнішньоекономічну активність. Ключове значення має також здатність ефективно управляти логістичними і ресурсними процесами. Всі ці аспекти надзвичайно важливі для забезпечення та підтримки конкурентоспроможності. В наступному розділі 2.3 буде зроблено детальний аналіз конкурентних переваг компанії, що допоможе ідентифікувати ключові стратегічні напрямки для подальшого зміцнення її позицій на ринку.

В аналізі витрат компанії ключове місце займають прямі витрати, що включають вартість землеробства, закупівлю сировини, матеріалів і енергії, а також витрати на оплату праці. Важливим аспектом є здатність компанії контролювати ці витрати через впровадження технологічних інновацій і поліпшення процесів управління. Наприклад, використання сучасних агротехнологій може значно знизити витрати на добрива та засоби захисту рослин завдяки точнішому їх дозуванню. Також важливим є контроль за логістичними витратами, що включає транспортування, зберігання та обробку продукції, які мають бути оптимізовані для зменшення втрат і підвищення ефективності [12].

Витрати на дослідження та розвиток також займають значне місце в структурі витрат компанії, особливо в контексті прагнення до інновацій та впровадження новітніх технологій. Інвестиції в дослідження можуть забезпечити компанії конкурентні переваги через розробку нових продуктів або покращення існуючих, що є критично важливим в динамічно змінювальному аграрному ринку.

Доходи компанії залежать від ефективності реалізації її продукції. В цьому контексті важливою є здатність компанії визначати оптимальні ціни та ефективно управляти каналами збуту. Використання маркетингових стратегій, зорієнтованих на зростання клієнтської бази та розширення географічного охоплення, може значно збільшити доходи. Крім того, диверсифікація продуктової лінії може забезпечити додаткові джерела доходу та зменшити ризики, пов'язані зі зміною попиту на певні види продукції.

Чистий прибуток, як результат від різниці між доходами та витратами, є фундаментальним показником ефективності використання фінансових ресурсів. Збільшення чистого прибутку вказує на успіхи компанії в оптимізації її операцій і є показником її фінансової стабільності та потенціалу для росту та розвитку. І навпаки, зниження прибутку може бути сигналом про необхідність перегляду фінансової стратегії або оперативних підходів [22].

Глибокий аналіз витрат та доходів дозволяє не тільки оцінити поточний фінансовий стан компанії, але й розробити рекомендації щодо підвищення її ефективності, зниження витрат, збільшення доходів і, відповідно, чистого прибутку.

2.3. Проблеми та перспективи фінансування в ТОВ «Кернел Трейд»: аналіз ризиків і можливостей

Аналіз проблем і перспектив фінансування в ТОВ «Кернел Трейд» розкриває складність управління фінансами в одній з провідних аграрних компаній України. В умовах глобалізації ринків та економічної невизначеності, компанія стикається з численними ризиками, які можуть вплинути на її фінансову стабільність, але водночас існують значні можливості для розвитку та зміцнення її ринкових позицій.

Проблеми фінансування в "Кернел" тісно пов'язані з волатильністю світових цін на аграрну продукцію, що є типовим явищем для глобалізованих ринків. Цінові коливання на ключові експортні товари компанії, такі як соняшникова олія, зерно та борошно, можуть істотно впливати на її доходи та прибутковість. Адже значна частка виробленої продукції йде на експорт до країн Європи, Азії та Північної Африки. В таких умовах, ефективне управління ціновими ризиками, зокрема за допомогою похідних фінансових інструментів та хеджування, а також

диверсифікація географії продажів стають критично важливими для забезпечення стабільних фінансових результатів.

Інша значна проблема — доступ до кредитних ресурсів. Незважаючи на значні обсяги виробництва та високий потенціал розвитку, «Кернел» може зіштовхуватися з викликами, пов'язаними з отриманням кредитів на прийнятних умовах, особливо у періоди фінансових криз або політичної нестабільності. Залучення фінансування через випуск облігацій або акцій може бути альтернативою, але також потребує уважного аналізу ринкових умов і інвесторського настрою [12; 25, с. 65].

Проблеми з ліквідністю та керуванням грошовими потоками також є характерними для "Кернелу" через циклічність та сезонність аграрного бізнесу. У певні періоди року компанія змушена здійснювати значні інвестиційні витрати на закупівлю насіння, добрив, засобів захисту рослин тощо, тоді як надходження виручки від продажу готової продукції відбувається з певним часовим лагом. Це вимагає наявності ефективної стратегії управління грошовими потоками та резервами ліквідності для підтримання фінансової стійкості в періоди "міжсезоння".

Із зростанням масштабів діяльності та виходом на нові географічні ринки все більшого значення для компанії набувають валютні ризики. Оскільки основними валютами надходжень для "Кернелу" є долари США та євро, а основні витрати компанія несе в гривнях, значні коливання валютних курсів можуть суттєво позначатися на її фінансових результатах та рентабельності. Тож ретельне хеджування валютних ризиків має ставати важливим завданням ризик-менеджменту.

З іншого боку, «Кернел» має значні можливості для розширення своєї діяльності. Розвиток нових продуктових ліній, інвестування в біотехнології та вдосконалення логістичних ланцюгів можуть відкрити додаткові джерела доходу і збільшити рентабельність компанії. Крім того, розширення на нові ринки, зокрема в Азії та Африці, де зростаючий попит на продовольство створює широкі можливості для експорту, може стати важливим фактором зростання [22].

Ефективне використання інноваційних фінансових інструментів, таких як зелені облігації або інвестиції в сталий розвиток, також може привернути інвестиції та покращити імідж компанії на міжнародній арені. Це відкриває нові перспективи для залучення капіталу та розвитку інноваційних проектів.

Інвестиції в проекти сталого розвитку, ресурсозбереження та замкнених циклів виробництва також можуть стати важливим фактором підвищення ефективності та конкурентоспроможності "Кернелу" в довгостроковій перспективі. Зокрема, запровадження систем рециркуляції води та переробки відходів на заводах компанії, використання відновлюваної енергії на виробничих потужностях можуть суттєво знизити її екологічний слід та операційні витрати.

Загалом, аналіз ризиків та можливостей фінансування в "Кернел" демонструє, що комплексний підхід до управління фінансами, який включає стратегічне фінансове планування, ефективний ризик-менеджмент, впровадження інновацій та ESG-принципів у фінансовій та операційній діяльності є ключем до забезпечення сталого розвитку та досягнення довгострокових конкурентних переваг компанії на глобальних аграрних ринках.

Водночас не можна ігнорувати чинники, що виходять за межі безпосереднього фінансового менеджменту в компанії. Нестабільна геополітична ситуація у регіоні, пов'язана з військовим конфліктом в Україні, вже зараз створює серйозні виклики для безперебійної роботи та логістики "Кернелу", а в довгостроковій перспективі може мати непередбачувані наслідки для бізнес-клімату й інвестиційної привабливості країни.

Надзвичайно важливим фактором успіху для "Кернелу" є також наявність кваліфікованих кадрів та корпоративної культури управління ризиками на всіх рівнях. Інвестиції у розвиток персоналу, підвищення фінансової грамотності та залучення провідних фахівців у галузях фінансового менеджменту, міжнародних операцій, ризик-менеджменту та стратегічного планування стануть надійною основою для реалізації всіх потенційних можливостей зростання та забезпечення конкурентоспроможності українського агрогіганта на глобальних ринках [18].

Аналіз ризиків та перспектив фінансування в ТОВ "Кернел" виявляє додаткові виклики та можливості, з якими може зіткнутися компанія в майбутньому.

Одним із ключових ризиків, який варто враховувати, є залежність від змін державної політики та регуляторного середовища в Україні та інших країнах присутності компанії. Зміни у податковому законодавстві, регулюванні земельних відносин, митній та торговельній політиці можуть мати суттєвий вплив на фінансові результати та конкурентоспроможність "Кернелу". Тож важливо постійно відстежувати законодавчі ініціативи, вчасно реагувати на них, а також активно лобіювати інтереси агробізнесу на державному рівні.

Зростаюча увага суспільства до питань сталого розвитку та екологічної відповідальності бізнесу також може стати як ризиком, так і новою можливістю для "Кернелу". З одного боку, критика з боку екологічних організацій, вимоги запровадження жорсткіших екологічних стандартів можуть призвести до додаткових витрат та створити репутаційні ризики. Однак із впровадженням відповідних інвестицій в "озеленення" виробничих процесів, енергоефективність, переробку відходів, компанія зможе перетворити ці виклики на конкурентні переваги.

Не варто недооцінювати й репутаційні ризики, пов'язані з соціальною відповідальністю бізнесу. Як великий роботодавець, "Кернел" має докладати зусиль для підтримки місцевих громад, створення гідних умов праці, розвитку соціальної інфраструктури. У протилежному випадку компанія ризикує зіткнутися з конфліктами з місцевим населенням, втратою кваліфікованих кадрів та погіршенням свого іміджу.

З іншого боку, орієнтація на принципи сталого розвитку та ESG відкриває для "Кернелу" нові ринкові можливості. Інвестори, особливо у розвинених країнах, дедалі більше уваги приділяють екологічним, соціальним та управлінським аспектам ведення бізнесу компаніями. Відповідність високим ESG-стандартам може полегшити залучення фінансування на вигідніших умовах, а також відкрити

перспективи виходу на нові "зелені" ринки збуту екологічно сертифікованої продукції.

Загалом, успіх "Кернелу" на глобальних ринках та його здатність ефективно управляти фінансовими ризиками безпосередньо залежатимуть від впровадження комплексного підходу, що поєднуватиме ретельне стратегічне планування, гнучке фінансове управління, інноваційність, орієнтацію на сталий розвиток бізнесу та постійний розвиток людського капіталу. Лише за умови інтеграції всіх цих складових компанія зможе максимально реалізувати наявні можливості зростання та мінімізувати ризики в турбулентному, мінливому діловому середовищі.

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

3.1. Перспективи використання інноваційних інструментів залучення капіталу та роль державної підтримки в фінансовому забезпеченні розвитку аграрних підприємств в Україні

В умовах глобалізації економіки та постійного розвитку технологій, аграрний сектор стикається із потребою адаптації до змін та використання новітніх фінансових інструментів, що можуть забезпечити не тільки стабільне фінансування, але й залучення громадськості до інвестиційного процесу. Серед таких інноваційних інструментів, краудфандінг та аграрні розписки відіграють особливу роль, пропонуючи нові можливості для залучення капіталу та управління фінансовими ризиками.

Змоделюємо ситуацію, в якій досліджуване підприємство потребує фінансових ресурсів для забезпечення інвестиційного проекту. Вихідні дані відображено в таблиці 3.1. (потоки виручки, вартості реалізованої продукції та прибутків від операційної діяльності).

Таблиця 3.1 - Детальний аналіз динаміки виручки від інвестиційного проекту протягом років

Показник	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Обсяг виробництва, тис. т	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200
Ціна реалізації 1 т. концентрату, тис.грн	76	77	79	82	84	82	83	85	86	84

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Собівартість 1 т. реалізованого концентрату, тис. грн	62	63	66	67	67	65	66	69	67	68
Виручка від реалізації, тис. грн.	15200	15400	15800	16400	16800	16400	16600	17000	17200	16800
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	12400	12600	13200	13400	13400	13000	13200	13800	13400	13600
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	2800	2800	2600	3000	3400	3400	3400	3200	3800	3200
Рентабельність виробництва %	23	22	20	22	25	26	26	23	28	24
Рентабельність продажів %	18	18	16	18	20	21	20	19	22	19

Джерело: розроблено автором на основі [24,с.6]

Згідно з даними, представленими у таблиці 3.1, загальний обсяг виробництва за період з 2023 по 2027 рік стабільно утримується на рівні 200 тис. тон продукції. Ціна за одну тонну концентрату зростає з 76 тис. грн у 2023 році до 84 тис. грн у 2027 році. Собівартість однієї тони реалізованого концентрату також піднімається з 12400 тис. грн у 2023 році до 13400 тис. грн у 2027 році. Паралельно, виручка від продажу продукції збільшується з 15200 тис. грн у 2023 році до 16800 тис. грн у 2027 році. Це призводить до зростання рентабельності виробництва з 23% у 2023

році до 25% у 2027 році, а рентабельність продажів зростає з 18% до 20% за аналізований період [24, с. 7].

Краудфандінг, або колективне фінансування, відкриває аграрним підприємствам доступ до широкого кола потенційних інвесторів через спеціалізовані онлайн-платформи. Цей метод дозволяє фермерам презентувати свої проекти широкій аудиторії, обходячи традиційні фінансові інституції, які часто вважають аграрний сектор надто ризикованим для інвестування. Використання краудфандінгу може стати не тільки джерелом фінансування для нових проєктів, але й способом перевірки попиту на нові продукти, оскільки реакція інвесторів може слугувати індикатором ринкового інтересу [24, с. 8].

Краудфандінг і аграрні розписки, будучи відносно новими інструментами на фінансовому ринку України, мають значний потенціал для розвитку. Їх успіх залежить від правильного розуміння їхніх механізмів, ефективності правового регулювання, а також від довіри між учасниками ринку. Освіта та просвітництво учасників ринку щодо переваг та ризиків асоційованих з цими інструментами можуть значно сприяти їх ширшому прийняттю та використанню [19, с. 65].

Аграрні розписки, з іншого боку, є фінансовим інструментом, який надає землеробам можливість отримати передоплату за майбутній урожай. Цей механізм базується на видачі зобов'язань, які гарантують постачальникам та інвесторам певну кількість продукції або еквівалентну грошову суму у майбутньому. Аграрні розписки дозволяють залучити кошти на сезонні потреби, такі як закупівля насіння та добрив, надаючи фермерам можливість планувати виробництво з більшою впевненістю у фінансовій підтримці.

Краудфандінг і аграрні розписки, будучи відносно новими інструментами на фінансовому ринку України, мають значний потенціал для розвитку. Їх успіх залежить від правильного розуміння їхніх механізмів, ефективності правового регулювання, а також від довіри між учасниками ринку. Освіта та просвітництво учасників ринку щодо переваг та ризиків асоційованих з цими інструментами можуть значно сприяти їх ширшому прийняттю та використанню [19, с. 65].

Інвестиції через краудфандінг та використання аграрних розписок мають потенціал не тільки збільшити фінансову стабільність в аграрному секторі, але й сприяти його інноваційному розвитку. За допомогою цих інструментів аграрії можуть випробувати нові технології, розширити масштаби виробництва та вийти на нові ринки, що в кінцевому підсумку може підвищити загальну конкурентоспроможність і відкрити нові можливості для росту [22; 32].

Роль держави в фінансуванні аграрного бізнесу важко переоцінити, оскільки вона включає не тільки пряме фінансування через субсидії та дотації, але й регулювання та створення правової бази, що сприяє розвитку цього важливого сектору економіки. Держава може впливати на аграрний бізнес, встановлюючи законодавчі рамки, що стимулюють інвестиції, захищають права землевласників і фермерів, а також сприяють використанню сучасних технологій і практик у сільському господарстві.

Сучасний стан державної підтримки аграрного сектору в Україні характеризується як недостатньо ефективний через недоліки в законодавчому регулюванні та обмежені фінансові ресурси, які виділяються на підтримку галузі. Для покращення ситуації потрібен комплексний підхід, який включає розробку та впровадження політик, спрямованих на стимулювання розвитку аграрного сектору, в тому числі через реформування земельних відносин, підтримку інновацій та вдосконалення фінансової інфраструктури [20, с. 92].

Одним із ключових аспектів державного втручання у фінансування аграрного сектору є реформування земельних відносин. Земельна реформа має на меті не тільки лібералізувати ринок землі, але й забезпечити ефективне використання земельних ресурсів, захистити права малих фермерів та сприяти залученню інвестицій у сектор. Це може включати створення прозорих та справедливих умов для купівлі та продажу земель, впровадження податкових стимулів для інвесторів та вдосконалення системи реєстрації земельних прав.

Крім того, важливою складовою державної підтримки є фінансування досліджень і розробок у галузі агротехнологій. Інвестиції у наукові дослідження можуть призвести до створення інноваційних технологій, які значно підвищать

продуктивність аграрного сектору, знизять витрати виробництва та мінімізують вплив агробізнесу на навколишнє середовище. Запровадження наукових розробок у практику може бути стимульоване через державні гранти, податкові пільги для компаній, що інвестують у дослідження та розробки, та створення наукових парків та інноваційних кластерів [21].

Для залучення приватних інвестицій необхідна належна законодавча база, яка захищатиме права інвесторів та забезпечить їм прозорі умови ведення бізнесу. Це може включати законодавчі ініціативи, які спрямовані на боротьбу з корупцією, забезпечення правової стабільності та зменшення бюрократичних перешкод для бізнесу. Держава може відіграти вирішальну роль у розвитку аграрного сектору, впроваджуючи політику, яка не тільки забезпечує фінансову підтримку аграріям, але й створює сприятливі умови для інновацій, інвестицій та сталого розвитку [23].

На мою думку, незважаючи на значущість аграрного сектору для української економіки, він стикається з низкою серйозних проблем, які потребують невідкладного вирішення. Застарілі технології, обмежений доступ до фінансування, жорстка глобальна конкуренція, кліматичні зміни, інституційні недоліки та незавершена земельна реформа значно стримують розвиток галузі. Окремо слід відзначити руйнівний вплив нинішньої війни, яка завдала колосальних збитків аграрній інфраструктурі.

Проте найбільш доцільним є комплексний підхід до вирішення наявних проблем через активізацію інвестицій, впровадження інновацій, розвиток людського капіталу та створення сприятливого інституційного середовища. Реконструкція виробничих потужностей, відновлення забезпеченості ресурсами, відбудова експортної інфраструктури та розмінування земель мають стати основними напрямками післявоєнного відновлення галузі.

3.2. Рекомендації з удосконалення фінансових стратегій розвитку ТОВ

«Кернел Трейд»

Удосконалення фінансових стратегій для підприємства ТОВ «Кернел Трейд» має вирішальне значення у контексті його подальшого розвитку та адаптації до динамічно змінюваних умов глобального ринку. Важливо зосередитись на кількох ключових напрямках, які можуть допомогти компанії підвищити її фінансову стабільність, знизити ризики та забезпечити сталий розвиток.

Перше, що має бути в центрі уваги «Кернел» — це оптимізація управління капіталом. Компанія повинна ретельно проаналізувати свою поточну структуру капіталу та розглянути можливості для її вдосконалення. Це може включати збільшення частки власного капіталу шляхом реінвестування прибутку або залучення додаткових інвестицій від акціонерів. Водночас, необхідно зберігати оптимальний рівень позикового капіталу, який дозволить компанії ефективно фінансувати свої операції та інвестиційні проекти. Важливо проводити регулярний аналіз вартості капіталу та забезпечити, що структура фінансування є оптимальною для зниження вартості фінансування та мінімізації фінансових ризиків.

Важливо проводити регулярний аналіз вартості капіталу та забезпечити, що структура фінансування є оптимальною для зниження вартості фінансування та мінімізації фінансових ризиків [25, с. 387].

Далі, компанії слід активніше використовувати інструменти фінансового планування для більш точного прогнозування грошових потоків та управління ліквідністю. Ефективне управління грошовими потоками дозволить «Кернел» швидше реагувати на зміни в операційному та інвестиційному середовищі, а також забезпечити достатність коштів для покриття поточних та планових витрат. Використання сучасних програмних рішень для управління фінансами може значно підвищити ефективність цього процесу.

Компанії також варто зосередитися на зниженні витрат через впровадження більш ефективних технологій та оптимізацію процесів. Це може включати автоматизацію виробничих процесів, використання енергоефективного обладнання та впровадження систем управління якістю. Покращення оперативної ефективності не тільки знизить витрати, але й підвищить загальну продуктивність компанії.

У сфері ризик-менеджменту, «Кернел» має систематично ідентифікувати, оцінювати та контролювати потенційні ризики, що можуть вплинути на її діяльність, та розробляти ефективні стратегії їх мінімізації. Це може включати використання фінансових інструментів, таких як форварди, ф'ючерси та опціони, для хеджування цінових ризиків на сировину та готову продукцію. Також важливо забезпечити належне страхування від природних катастроф, таких як посухи, повені чи градобиття, які можуть завдати значних збитків сільськогосподарському виробництву. Крім того, компанії потрібно диверсифікувати свої джерела поставок сировини та ринки збуту, щоб зменшити залежність від окремих постачальників чи покупців. Нарешті, «Кернел» має розробити чіткі процедури для управління кризовими ситуаціями, такими як перебої в ланцюгах поставок, техногенні аварії чи політична нестабільність, що допоможе їй швидко відновити свою діяльність після непередбачуваних подій. [22].

Наостанок, для забезпечення сталого розвитку, «Кернел» слід розглянути можливості залучення фінансування через зелені облігації або інші інструменти, які сприяють екологічній стійкості. Інвестиції в сталі проекти не тільки допоможуть компанії зменшити екологічний вплив, але й підвищити її привабливість для еко-свідомих інвесторів [24].

Крім оптимізації фінансових потоків, важливо також зосередитися на налагодженні ефективної системи внутрішнього контролю та аудиту в компанії. Це допоможе своєчасно виявляти та усувати потенційні ризики, забезпечувати достовірність фінансової звітності та дотримання нормативних вимог. Впровадження передових практик корпоративного управління, таких як прозорість та підзвітність керівництва, також сприятиме підвищенню довіри інвесторів та кредиторів до "Кернел".

Крім того, керівництву "Кернел" варто розглянути можливість розробки та впровадження системи ключових показників ефективності (KPI) для оцінки результативності фінансової діяльності. Це можуть бути такі метрики, як рентабельність інвестицій, оборотність активів, співвідношення боргу до власного капіталу тощо. Встановлення чітких цільових значень KPI та регулярний

моніторинг їх досягнення дозволить підвищити ефективність управління фінансами.

Важливим аспектом є також розвиток корпоративної культури, орієнтованої на фінансову дисципліну та раціональне використання ресурсів. Це може включати проведення навчальних програм для персоналу, заохочення ініціатив з оптимізації витрат, а також формування системи мотивації та винагород, пов'язаної з досягненням фінансових цілей компанії.

Також, в умовах глобалізації та посилення конкуренції, компанії необхідно постійно шукати нові можливості для зростання та диверсифікації своєї діяльності. Це може включати розширення географії присутності, вихід на нові ринки збуту, розробку інноваційних продуктів або послуг, а також стратегічні партнерства чи злиття з іншими гравцями галузі. Проактивний підхід та готовність адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури дозволять "Кернел" зберегти свої конкурентні переваги та забезпечити стійке зростання в довгостроковій перспективі.

Реалізація цих рекомендацій допоможе ТОВ "Кернел Трейд " вдосконалити свої фінансові стратегії, забезпечити фінансову стійкість, знизити ризики та створити сприятливі умови для довгострокового зростання та процвітання в умовах жорсткої конкуренції на глобальних ринках.

ВИСНОВКИ

В кваліфікаційній бакалаврській роботі здійснено теоретичні узагальнення поняття фінансового забезпечення розвитку аграрного бізнесу в Україні і запропоновано практичні рекомендації щодо оптимізації фінансових стратегій для аграрних підприємств. За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. На основі аналізу досліджено теорії та методики фінансування аграрних підприємств. Отже, одним із основних елементів фінансування, який використовується в багатьох країнах є кредитування, яке дозволяє фінансувати поточну діяльність, закупівлю насіння та добрив.

2. На основі дослідження нами проаналізовано роль фінансових інструментів у стимулюванні розвитку аграрного сектору та визначено ключові фінансові виклики. Саме лізинг є способом надання допомоги сільськогосподарському сектору й важливим фінансовим інструментом, який сприяє модернізації аграрного сектору. Лізинг надає можливість аграріям придбати необхідне обладнання без необхідності витратити великі суми грошей відразу, розподіляючи платежі на декілька років.

3. У роботі розглянуто на основі аналізу сучасний стан аграрного сектору в Україні. Найбільш значущою проблемою сьогодення є війна та вирішення проблем, котрі будуть доставлені під час та після її закінчення, такі як розмінування сільськогосподарських угідь, реконструкція сільськогосподарського виробництва тощо.

4. На основі дослідження розглянуто теоретичні та практичні аспекти фінансування аграрних підприємств. Вірно сплановане фінансування може значно прискорити темпи інновацій у секторі, збільшити його продуктивність та врешті-решт покращити якість життя сільського населення. Забезпечення стабільності та зростання національної економіки, сприяння розвитку сільських територій та підвищення стандартів життя є фундаментальними цілями, досягнення яких можливе з допомогою розумно спланованих та ефективно використаних субсидій.

5. На основі аналізу проведена оцінка фінансову діяльність ТОВ «Кернел Трейд» та її вплив на загальний розвиток галузі. Аналіз фінансової діяльності компанії виявив, що «Кернел» ефективно використовує наявні ресурси, але зіштовхується з викликами, пов'язаними з волатильністю ринку, що вимагає вдосконалення механізмів ризик-менеджменту та оптимізації витрат. Компанія успішно справляється з цими завданнями, проте постійна увага до управління ризиками та інновацій є ключовою для забезпечення її конкурентоспроможності.

6. На основі аналізу проведена оцінка ефективності фінансових ресурсів. В ході аналізу фінансової діяльності та стратегічних ініціатив ТОВ «Кернел», можна визначити кілька ключових аспектів, які відображають основні досягнення та виклики для компанії, а також надають перспективи для подальшого розвитку в умовах глобалізованої економіки і динамічно змінюваних ринкових умов.

7. На основі дослідження розглянуто проблеми та перспективи фінансування в ТОВ «Кернел Трейд». В контексті фінансування, «Кернел» може взяти на озброєння нові фінансові інструменти, такі як краудфандінг та аграрні розписки, що дозволять диверсифікувати джерела фінансування та залучити додаткові кошти для реалізації інвестиційних проектів. Ці інструменти відкривають нові можливості для розвитку і водночас вимагають ретельного аналізу та адаптації до специфіки компанії.

8. На основі дослідження розглянуто перспективи використання інноваційних інструментів залучення капіталу та розроблено рекомендації щодо оптимізації фінансових стратегій для аграрних підприємств. Перш за все, стан аграрного сектору в Україні і роль компанії «Кернел» у ньому підтверджують важливість агропромислового комплексу для економіки країни. Як один з лідерів галузі, «Кернел» має стратегічне значення в аграрному секторі, що вимагає від компанії не тільки управління поточною діяльністю, але й розробку довгострокових стратегій для сталого

Взаємодія з державою та активне використання можливостей, які надає державна підтримка, є важливим фактором успіху. Політичні та законодавчі ініціативи можуть значно підсилити позиції компанії на ринку, а також сприяти її

стабілізації та розвитку. Важливо, щоб «Кернел» активно взаємодіяла з державними органами та брала участь у формуванні аграрної політики, що відкриє додаткові можливості для росту.

Підсумовуючи, рекомендації для ТОВ «Кернел Трейд» стосовно удосконалення фінансових стратегій зосереджуються на необхідності інтеграції новітніх фінансових інструментів, вдосконалення управління ризиками, оптимізації витрат та розширенні взаємодії з державою. Такий комплексний підхід дозволить компанії не тільки адаптуватися до змінюваних умов ринку, але й втримати лідируючі позиції в аграрному секторі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусенко Г. О., Мартьянов В. П. *Організація агробізнесу і підприємництва*. Харків: Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2022. 280 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: КНЕУ, 2023. 624 с.
3. Березівський П. С., Губені Ю. Е., Михальюк Н. І. *Організація виробництва і підприємницької діяльності в аграрних формуваннях*. Львів: Укр. технології, 2021. 536 с.
4. Білорус О. Г., Зубець М. В., Саблук П. Т., Власов В. І. *Глобальна економічна безпека*. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2021. 486 с.
5. Бережна І.О. *Поняття та роль інвестиційної діяльності та інвестиційного процесу на сучасному етапі економічного розвитку*. Київ: Науковий вісник ЦДЕУ, 2011. 102 с. №1(9).
6. Божидай І.Л. Аналіз сільськогосподарської галузі України. Ефективна економіка. 2023. №9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2023/152.pdf (дата звернення: 19.05.2024).
7. Вініченко І.І., Маховський Д.В. *Конкурентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи*. Агросвіт. 2023. № 21. С. 10–13.
8. Володькина М. *Стратегічний менеджмент*. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2023. 149 с.
9. Василянвич А. О. «Управління економічним розвитком підприємства в умовах турбулентного середовища»: Магістерська дисертація на здобуття ступеня магістра. Київ, 2023. 62 с.
10. Васюнович А.О. Управління економічним розвитком підприємства в умовах турбулентного середовища: Магістерська дисертація. Київ, 2023. 62 с.

- 11.Гриненко С. П. *Логістичний напрям розвитку інтегрованих формувань в агробізнесі*. Економіка АПК. 2021. № 9. С. 132–136.
- 12.Данкевич В.С. *SWOT та PESTEL-аналіз сучасного земельних відносин в Україні*. Економіка АПК. 2023. № 7. С. 93.
- 13.Економічний аналіз. Навчальний посібник. за ред. проф. М.Г. Чумаченка. Київ: КНЕУ, 2023. 556
- 14.Єрмаков О.Ю., Єсаулов В.А. *Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств на ринку продукції рослинництва*. Біоекономіка і аграрний бізнес. 2023. № 247. С. 130–141.
- 15.Жаліло Я. А. *Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України*. Київ: НІСД, 2020. 104 с.
- 16.Інвестиції: класифікаційний аспект - CORE Reader. CORE Aggregating the world's open access research papers. 2023. URL: <https://core.ac.uk/reader/50573270> (дата звернення: 19.05.2024).
- 17.Кондратенко Н. О., Волкова М. Б. Особливості управління реалізацією інвестиційних проектів на підприємствах. Бізнес Інформ. 2023. №6. С. 176–181. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-6-176-181> (дата звернення: 19.05.2024).
- 18.Майорова Т.Б. *Інвестиційна діяльність*. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 472 с.
- 19.Малік М.Й., Нужна О.А. *Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми*. Київ: Інститут аграрної економіки, 2023. 270 с.
- 20.Мостовий Г. І. *Агробізнес: державне регулювання*. Харків: Основа, 2020. 300 с.
- 21.Мухіна М.М. Оцінка безпечності функціонування підприємств торгівлі в сучасному бізнес-середовищі. Бізнес Інформ. 2023. №12. С. 454–460. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-454-460> (дата звернення: 19.05.2024).
- 22.Офіційний сайт ТОВ «Кернел Трейд». 2023. URL: <https://www.kernel.ua/about/> (дата звернення: 19.05.2024).

23. Сухоруков А. І., Мошенський С. З., Петрук О. М. *Національна економічна безпека*. Житомир: ПП «Рута», 2023. 384 с.
24. Свіннен Й. *Десять років трансформації сільського господарства у країнах Центральної і Східної Європи: декілька уроків для України*. У кн.: *Політика і розвиток сільського господарства в Україні*. За ред. Ш. фон Крамона-Таубадея, С. Зорі, Л. Штріве. Київ: Альфа-Принт, 2020. С. 6–20.
25. Токар К.С. *Конкурентоспроможність підприємства як категорія ринкової економіки: підходи до визначення*. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 13(27). С. 387–399.

ДОДАТКИ

Додаток А

Сутність принципів європейської інтеграції в аграрному секторі

Економіки

Назва принципу	Сутність принципів
Продовольчої безпеки та сталості розвитку	➤ здатність ЄС забезпечувати гарантовану економічну доступність продуктів харчування для населення його країн відповідно до нормативів з якості та кількості переважно за рахунок власного виробництва з урахуванням ресурсних можливостей кожної з них; ➤ спрямування державної підтримки за програмно-цільовим призначенням на стимулювання еколого-економічного диференційованого переходу до прогресивних систем землеробства і послідовність аграрних реформ.
Ефективності та конкурентоспроможності	➤ формування сучасного сільського господарства як наукомісткої галузі, де вихідним матеріалом для фермерського виробництва слугує продукція спеціалізованих високотехнологічних галузей (біотехнологій, інформаційно-комп'ютерних технологій, машинобудування, супутникового зв'язку та ін.); ➤ спрямування на постійне поліпшення результатів використання ресурсного потенціалу аграрного сектора економіки; ➤ диверсифікація сільського господарства, підвищення якості життя у сільських регіонах.
Додатковості та компенсаторності	➤ можливість для країн-учасниць доступу до додаткових видів сільськогосподарських ресурсів і сировини; ➤ компенсація окремим країнам витрачених сільськогосподарських ресурсів за рахунок об'єднання та створення спільного аграрного ринку; ➤ узгодженість дій усіх складових євроінтеграційного процесу в аграрному секторі економіки; ➤ виникнення обопільної заінтересованості в одержанні проміжних і кінцевих результатів, які реально являють собою єдине ціле та з початком цього процесу діють на користь інтересам сторін-учасниць; в основі факторного заміщення – врахування асиметрії, алокації та асинхронності у розвитку національних факторів аграрного виробництва країн-членів інтеграційного об'єднання.
Солідарної субсидіарності	➤ здатність розкрити та реалізувати можливості сільського господарства через однотайність, спільність інтересів у прийнятті рішень щодо реформування основних засад САП ЄС.
Кумулятивності та синергії	➤ формування нових, високоефективних господарських зв'язків при організації спільних сільськогосподарських підприємств, об'єднань, фірм, ТНК; ➤ виникнення ефекту синергії в результаті об'єднання і взаємодії аграрних формувань країнами-членами ЄС; ➤ посилення оперативності, маневреності та мобільності у використанні інтегративного аграрного потенціалу ЄС.
Єдності цільової та ціннісної раціональності дій учасників	➤ удосконалення та наступна оптимізація структури національних сільськогосподарських виробництв; можливість вибору найефективніших галузей та підгалузей сільського господарства; відмова від нарощування виробничих потужностей з виробництва тієї сільськогосподарської продукції, яку доцільніше імпортувати.

Застосування моделі Портера для аналізу конкурентоспроможності ТОВ «Кернел Трейд»

Додаток В

Економічні показники ТОВ «Кернел Трейд»

Критерії та показники	Формула розрахунку	Формула за звітністю за 2020р.	Формула за звітністю за 2021 р.	Бал
$KCO = 0,15*EO + 0,29* \Phi O + 0,23*E3 + 0,33*КСП$		12,5		
1. Ефективність виробничої діяльності організації (EO) $EO = 0,31*B + 0,19*\Phi + 0,4*РП + 0,1*ПП$		12,1		
1.1. Витрати на одиницю продукції (В)	$B = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{\text{Виручка від реалізації}}$	0,95	0,86	15
1.2. Фондовіддача (Ф)	$\Phi = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середньорічна вартість основних засобів}}$	41,3	33,6	5
1.3. Рентабельність продукції (РП)	$РП = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$	0,05	0,16	15
1.4. Продуктивність праці (ПП)	$ПП = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середньоблікова чисельність (q)}}$	23998	18852	5
2. Фінансове положення організації (ФО) $FO = 0,29*KA + 0,2*KP + 0,36*KL + 0,15*KO$		8,6		
2.1. Коефіцієнт автономії (КА)	$KA = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Підсумок балансу}}$	0,30	0,24	5
2.2. Коефіцієнт платоспроможності (КП)	$КП = \frac{\text{Власний капітал та забезпечення витрат}}{\text{Загальна сума зобов'язань}}$	0,45	0,32	5
2.3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (КЛ)	$КЛ = \frac{\text{Грошові кошти, еквіваленти, фінансові Поточні зобов'язання}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	0,03	0,07	15
2.4. Коефіцієнт оборотності обігових коштів (КО)	$КО = \frac{\text{Виручка від реалізації}}{\text{Середня сума оборотних активів}}$	2,4	1,8	5
3. Ефективність збуту та просування продукції (ЕЗ) $E3 = 0,37*РПР + 0,29* K3 + 0,21*ЗП + 0,13*КР$		14,3		
3.1. Рентабельність продаж, збуту (РПР)	$РПР = \frac{\text{Операційний прибуток}}{\text{Виручка від реалізації}}$	0,013	0,08	15
3.2. Коефіцієнт затовареності готовою продукцією (КЗ)	$КЗ = \frac{\text{Залишки готової продукції і товарів}}{\text{Виручка від реалізації}}$	0,07	0,21	15
3.3. Коефіцієнт завантаження виробничих потужностей (ЗП)	$ЗП = \frac{\text{Фактичний обсяг продукції}}{\text{Обсяг максимально можливий}} < 1$	0,7	0,73	15
3.4. Ефективність реклами та стимулювання збуту (КР)	$КР = \frac{\text{Витрати маркетингу та збуту}}{\text{Виручка від реалізації}}$	0,04	0,06	10
4. Конкурентоспроможність продукції (КСП)		-		
Конкурентоспроможність продукції	Експертна оцінка	15		